

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

2005 VE 2018 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMLARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra CAN

Balıkesir, 2019

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

2005 VE 2018 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMLARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra CAN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Burcu SEZGİNSOY ŞEKER

Balıkesir, 2019

KABUL VE ONAY SAYFASI

T.C.

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı'nda 201612521006 numaralı Büşra CAN'ın hazırladığı "2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 30.05.2019 Tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Başkan; Prof. Dr. Mehmet Kaan DEMİR İmza.....
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

Üye (Danışman); Doç. Dr. Burcu SEZGİNSOY ŞEKER İmza.....
Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

Üye; Prof. Dr. Alaattin KIZILÇAOĞLU İmza.....
Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

24.06./2019

Enstitü Müdürü
Prof.Dr. Kenan Ziya TAŞ
Müdür

Bu alışma Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından BAP 2018/062 kodlu proje ile desteklenmiştir. Teşekkür ederiz.

ÖNSÖZ

Ülkemizde sosyal bilgiler öğretim programlarında, cumhuriyetin ilanından günümüze kadar çağın gereklerine uygun olarak birçok düzenleme ve güncelleme yapılmıştır. En kapsamlı güncelleme 2004-2005 eğitim öğretim yılında uygulanmaya başlanan sosyal bilgiler programı ile gerçekleşmiştir. Son olarak, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı yayımlanmıştır. Öğretim programlarında yapılan bu güncellemeler, geliştirilen öğretim programlarının yapı bakımından ve uygulama aşamasında sahip olduğu avantaj ve dezavantajların değerlendirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Bu araştırmada, 2005 ve 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme boyutları açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi ve 2018 programının öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. 2005 ve 2018 sosyal bilgiler programlarının amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme boyutları açısından detaylı bir karşılaştırması ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na yönelik öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi henüz yapılmamıştır. Literatürde böyle bir çalışmanın olmaması bu araştırmanın yapılması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Araştırmada literatüre bu açıdan katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmada, beş bölüm bulunmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın problemi ve alt problemleri, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sayıltıları ve araştırmanın sınırlılıkları ile araştırmanın temel yapısını ortaya koyan tanımlara yer verilmiştir. İkinci bölümde sosyal bilgiler eğitimi ve sosyal bilgiler programı ile ilgili yapılan literatür incelemesi yer almaktadır. Üçüncü bölümde araştırmanın yönteminden bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde araştırma sonucunda ulaşılan bulgular ve yorumlar ele alınmıştır. Son olarak beşinci bölümde ise sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

Çalışmamın her aşamasında bana destek olan, yüksek lisans eğitimim boyunca değerli görüşleri ve eleştirileriyle yol gösteren, değerli hocam Doç. Dr. Burcu SEZGİNSOY ŞEKER'e teşekkürü bir borç bilirim. Yüksek lisans eğitimim süresince yardımlarını esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. Alaattin KIZILÇAOĞLU'na güler yüzü ve desteği için teşekkür ederim. Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bende büyük emeği olan, lisansüstü eğitimime başlamamda

en büyük desteği veren ve yanımda olduğunu hissettiren değerli hocam Doç. Dr. Oğuzhan KARADENİZ'e teőekkürlerimi sunarım. Her zaman olduğu gibi tez yazım aşamasında da yanımda olan değerli arkadaşım Ece SAÇLI'ya teşekkür ederim. Sabır ve sevgi ile hayatımın her anında bana maddi ve manevi destek veren aileme sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

Büşra CAN

2005 VE 2018 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARININ İNCELENMESİ

Büşra CAN

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Burcu SEZGİNSOY ŞEKER

Mayıs 2019, 75 Sayfa

ÖZET

Bu araştırma, 2005 ve 2018 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme boyutları açısından karşılaştırmalı şekilde incelenmesi ve 2018 programının öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesine yönelik nitel bir çalışmadır. 2005 ve 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının karşılaştırılması için nitel araştırma yönteminin veri toplama araçlarından doküman analizi kullanılmıştır. 2018 öğretim programına yönelik öğretmen görüşlerinin alınması amacıyla yine nitel araştırma yönteminin veri toplama araçlarından görüşme tekniği uygulanmıştır.

Araştırmanın çalışma grubu Balıkesir ili Altıeylül ve Karesi Merkez ilçelerinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri arasından amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiş ve 20 sosyal bilgiler öğretmeniyle görüşmeler yapılarak, öğretmenlerin 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na yönelik görüşleri alınmıştır. Veriler elde edilirken öğretmenlerle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde öğretmenlere açık uçlu sorular sorularak araştırmanın verilerine ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda ulaşılan veriler analiz edilerek araştırmanın bulguları elde edilmiştir.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın, 2005 öğretim programına göre kazanımlar ve içerik anlamında büyük ölçüde sadeleştirildiği tespit edilmiştir. Öğretmen görüşleri incelendiğinde bu sadeleşme, konuların yetiştirilebilmesi açısından olumlu olarak değerlendirilmiştir. Fakat öğretmenler, programdan çıkarılan

bazı kazanımlardan dolayı konular arasında boşluklar oluştuğunu ve öğrencilerin konular arasında bağlantı kurmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, Öğretim programı, Program incelemesi

INVESTIGATION OF 2005 AND 2018 SOCIAL STUDIES COURSE CURRICULUM

Büşra CAN

Master Thesis, Department of Turkish and Social Sciences

Supervisor: Assoc. Prof. Burcu SEZGİNSOY ŞEKER

May 2019, 75 Pages

ABSTRACT

This research is a qualitative study to compare social studies curriculum of 2005 and 2018 in terms of purpose, content, learning-teaching process and measurement evaluation dimension and evaluate the 2018 curriculum in terms of teachers opinions. In order to compare the 2005 and 2018 social studies curriculums, document analysis, which is one of the data collection tools of qualitative research method, was used. The interview technique, which is one of the data collection tools of the qualitative research method, has been applied to get the opinions of teachers about the 2018 curriculum.

The sample of the research was determined by using criterion sampling method from the purposeful sampling methods among the social studies teachers working in the districts of Balıkesir, Altıeylül and Karesi and 20 social studies teachers were interviewed and their opinions about the 2018 Social Studies Course Curriculum were taken. While the data were obtained, face to face interviews were conducted with the teachers. In these interviews, data were obtained by asking open-ended questions to each teacher. The data obtained at the end of the research were analyzed and the research finding were obtained.

It is determined that the 2018 Social Studies Course Curriculum has been greatly simplified in terms of learning outcome and content according to the 2005 curriculum. When the teachers' opinions were examined, this simplification was evaluated as positive in terms of raising the subjects. However, the teachers stated that there were gaps between the subjects due to some learning outcomes that were

removed from the curriculum and that the students had difficulty in establishing connection between the subjects.

Key Words: Social studies, Curriculum, Program investigation

İçindekiler

ÖNSÖZ	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem ve Alt Problemler.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Sayıtlar	5
1.5. Sınırlılıklar.....	6
1.6. Tanımlar	6
2. İLGİLİ ALANYAZIN	7
2.1. Kuramsal Çerçeve	7
2.1.1. Sosyal Bilgiler Tanımı	7
2.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar	9
2.1.2.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	9
2.1.2.2. Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	9
2.1.2.3. Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	9
2.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Tarihçesi.....	10
2.1.4. Eğitim Programının Öğeleri.....	14
2.1.4.1. Hedef (Amaç)	14
2.1.4.2. İçerik	15
2.1.4.3. Öğrenme-öğretme süreci.....	16
2.1.4.4. Ölçme-değerlendirme	16
2.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğeleri	17
2.1.5.1. Amaçlar.....	17

2.1.5.2.	Beceri	18
2.1.5.3.	Kavram.....	18
2.1.5.4.	Değer.....	18
2.1.5.5.	Öğrenme Alanı.....	19
2.1.5.6.	Ünite.....	21
2.1.5.7.	Kazanım	21
2.2.	İlgili Araştırmalar	21
3.	YÖNTEM	27
3.1.	Araştırmanın Modeli	27
3.2.	Çalışma Grubu.....	27
3.3.	Veri Toplama Araçları.....	29
3.4.	Verilerin Toplanması.....	29
3.5.	Verilerin Analizi.....	32
4.	BULGULAR VE YORUMLAR	33
4.1.	2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırması.....	33
4.1.1.	2005 ve 2018 Programlarının Vizyonu	33
4.1.2.	2005 ve 2018 Programlarının Program Yaklaşımı.....	33
4.1.3.	2005 ve 2018 Programlarının Amaçları	34
4.1.4.	2005 ve 2018 Programlarının Kazanımları	35
4.1.5.	2005 ve 2018 Programlarının İçeriği	36
4.1.5.1.	2005 ve 2018 Programlarının Öğrenme Alanları	36
4.1.5.2.	2005 ve 2018 Programlarının Üniteleri	37
4.1.5.3.	2005 ve 2018 Programlarının Becerileri.....	37
4.1.5.4.	2005 ve 2018 Programlarının Ara Disiplinleri	38
4.1.5.5.	2005 ve 2018 Programlarının Değerleri	39
4.1.5.6.	2005 ve 2018 Programlarının Kavram Öğretimi	41

4.1.6.	2005 ve 2018 Programlarının Öğrenme-Öğretme Sürecine Yönelik Açıklamaları.....	41
4.1.6.1.	2005 ve 2018 Programlarının Etkinlik Örnekleri	41
4.1.6.2.	2005 ve 2018 Programlarının Kazanımlar İçin Açıklamaları.....	41
4.1.7.	2005 ve 2018 Programlarının Ölçme-Değerlendirme Boyutu	41
4.2.	Öğretmenlerin 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na İlişkin Görüşleri.....	42
5.	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	59
5.1.	Sonuçlar.....	59
5.1.1.	Doküman Analizi Sonuçları.....	59
5.1.2.	Öğretmen Görüşlerine İlişkin Sonuçlar	61
5.2.	Öneriler.....	62
	Kaynakça.....	64
	EK 1. Görüşme Formu	72
	Ek 2. Araştırma İzin Belgesi	75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Sosyal Bilgilerin Sosyal Bilimler İle İlişkisi	8
Şekil 2: Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar	10
Şekil 3: Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğeleri	17
Şekil 4: Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Dağılımı.....	28
Şekil 5: Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımı	28
Şekil 6: Öğretmenlerin Mezun Oldukları Bölüme Göre Dağılımı.....	28

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: 2005 ve 2018 programlarının program yaklaşımı	33
Tablo 2: 2005 ve 2018 programlarının amaçları.....	34
Tablo 3: 2005 ve 2018 programlarının kazanımları.....	35
Tablo 4: 2005 ve 2018 programlarının öğrenme alanları	36
Tablo 5: 2005 ve 2018 programlarının becerileri	37
Tablo 6: 2005 ve 2018 programlarının ara disiplinleri	38
Tablo 7: 2005 ve 2018 programlarının değerleri	40
Tablo 8: Öğretmenlerin programın amaçlarına ilişkin görüşleri.....	42
Tablo 9: Öğretmenlerin programın içeriğine ilişkin görüşleri	44
Tablo 10: Öğretmenlerin öğrenme-öğretme sürecine ilişkin görüşleri.....	48
Tablo 11: Öğretmenlerin ölçme değerlendirme sürecine ilişkin görüşleri.....	51
Tablo 12: Öğretmenlerin programın güçlü yönlerine ilişkin görüşleri	53
Tablo 13: Öğretmenlerin programın zayıf yönlerine ilişkin görüşleri	55
Tablo 14: Öğretmenlerin programın uygulanmasına ve geliştirilmesine ilişkin önerileri	56

KISALTMA LİSTESİ

akt: Aktaran

ed: Editör

f: Frekans

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

s: Sayfa

Ö: Öğretmen

1. GİRİŞ

Günümüz dünyasında hemen her alanda bir gelişim ve değişim söz konusudur. Bu gelişim ve değişimlere uyum sağlamada eğitimin rolü oldukça büyüktür. Eğitim kavramı hayatın her alanında var olan bir kavram olmakla birlikte farklı şekillerde tanımlanabilecek bir kavramdır. Kavramın kapsamı oldukça geniştir. Bu nedenle günümüze kadar farklı kişiler tarafından birçok eğitim tanımı yapılmıştır. Ertürk (1972) eğitimi, bireylerin davranışlarında kendi yaşantıları vasıtasıyla istendik davranış değişikliği oluşturma süreci olarak tanımlamıştır. Varış (1988) eğitimi, kişinin toplumsal kabiliyetlerinin ve kişisel gelişiminin üst düzeyde gerçekleşebilmesi için, seçkin bir çevreyi ve okul içi etkinliklerini içinde barındıran toplumsal bir süreç olarak tanımlamıştır. Durkheim (1858-1917) eğitimi, çocukta fiziki, ahlaki durumların harekete geçirilmesi, geliştirilmesi etkinliği olarak tanımlamıştır. Ziya Gökalp (1876-1924) eğitimi, bir toplulukta yetişmiş olan neslin, yeni yetişen nesle görüşlerini ve duygularını aktarması olarak tanımlamıştır. Gökalp, Türk toplum yapısına dair araştırmalarında Durkheim'in "toplumsal idealizm" fikrinden etkilenecek "birey yok, toplum var" görüşünü savunmuş ve eğitimin temel amacının, "bireyin yetişen neslin fikir hayatına katılımı" olduğunu belirtmiştir (akt: Çakmak, 2013).

Eğitim genel anlamda, bireyleri önceden belirlenen hedefler doğrultusunda yetiştirmektir (Fidan, 1996). Eğitimin en belirgin özelliği, yetişen bireyleri toplumun beklentilerine göre yönlendirmesi, etkilemesi ve değiştirmesi sürecinin bir parçası olmasıdır. Bu süreç, ailede başlar ve yaşam boyu devam eder.

Erden (1998) öğretimi, okullardaki planlı ve denetimli öğrenme etkinlikleri olarak tanımlamaktadır. Demirel ve Ün (1987)'e göre öğretim, öğrenmenin belirli amaca yönelik olarak planlanması ve uygulanmasıdır (akt: Taşpınar, 2017). Öğrenme, yaşantı ürünü ve kalıcı davranış değişikliği olarak tanımlanmaktadır ve öğrenme yoluyla bireylerin bilgi, beceri, tutum ve değerler kazanması mümkündür (Demirel, 2002:9; Ertürk, 1993:79; Fidan, 1985:12; Yıldırım, 1998:4; akt: Taşpınar, 2017). Bu tanımda bahsedilen 'yaşantı ürünü' kavramı, kazanılan davranışın bireyin çevresinde ve katıldığı ortamlarda oluşabileceğini ifade etmektedir. 'Kalıcı davranış' ise kazanılan davranışın belirli bir sürekliliğinin olmasını ve ihtiyaç duyulduğunda

öğrenilmiş davranışın yaşama geçirilmesini ifade etmektedir. Bloom (1976)'a göre öğrenme, ürün ve süreçten oluşmaktadır. Ürün olarak, kişinin yaşantıları sonucu davranışlarda oluşan kalıcı değişiklikler; süreç olarak ise kalıcı davranış değişikliklerine sebep olacak etkileşimler bütünü olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlardan yola çıkarak öğrenme, öğretmenin öncelikli şartıdır diyebiliriz. Öğrenme gerçekleşmediğinde, öğretmeden de bahsetmek mümkün değildir. Bu bağlamda bir etkinliğin öğretme olarak nitelendirilebilmesi için, öğrenme etkinliğinin mutlaka gerçekleşmiş olması gerekir (Büyükkaragöz & Çivi, 1997).

Toplumların kalkınmasında ve gelişmesinde eğitimin önemi yadsınamaz bir olgudur. Zira toplumların kalkınması ve gelişmesi eğitim aracılığıyla sağlanabilmektedir. Sosyal ve kültürel değerler açısından toplumlar arasındaki değişiklikler sebebi ile her ülkenin eğitim programları da kendine özgüdür. Eğitim programlarının çok boyutlu olması da tanımlamalarda farklılıkların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bundan dolayı eğitim programı günümüze kadar birçok farklı tanımlarla ele alınmıştır. Tanımlarda farklılıkların meydana gelmesinde araştırmacıların felsefi fikirleri ve toplumların beklentilerinin birbirinden farklı olmasının da etkisi olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, eğitim programı ile ilgili yapılan tanımların genelinde “dinamik olgu ve önceden belirlenen hedeflerin gerçekleşmesi için yapılan tüm faaliyetler” ifadelerine rastlamak mümkündür (Demirel,2009; Erden,1993; Ertürk,1998; Varış,1998; akt: Albayrak, 2017). Eğitim programı genel anlamıyla, öğrencilerin yaşantılarını örgütleme amacı ile hazırlanmakta ve bu bağlamda okul içi ve okul dışı her türlü faaliyetleri içinde barındırmaktadır. Bu düşüncelerden hareketle Demirel (1999) eğitim programını, hayat boyunca devam eden süreçte devamlı öğrenme isteğindeki bireye, okul içinde ve okul dışında planlanmış etkinlikler vasıtasıyla sunulan öğrenme yaşantıları sistemi olarak tanımlamıştır. Eğitimde planlanmış etkinliklerin yeri önemlidir ve eğitim kasıtlı kültürleme aracı olarak görülebilmektedir. Bu açıdan eğitimin planlı olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Öğrencilere öğrenme yaşantıları, eğitim programları sayesinde oluşturulmaktadır. Dolayısıyla öğrenme yaşantıları, eğitim programının öncelikli boyutu olmak durumundadır (Demirel, 2012). Eğitim programı ve öğretim programı kavramları çoğunlukla birlikte ya da birbirlerinin yerine kullanılabilir. Posner ve Rudnitsky (1982), eğitim programı ve öğretim programı arasındaki ilişkinin amaç yönünden birbirinden ayrıldığını belirtmişlerdir.

Buna göre; eğitim programı “niçin öğreniriz?” sorusuna yanıt ararken, öğretim programı “nasıl öğreniriz?” sorusuna yanıt aramaktadır. Tyler (1957)’a göre öğretim programı, öğrencilerin okul tarafından eğitimsel amaçlara ulaşmaları için planlanan ve yürütülen tüm öğrenimleri içermektedir. Taba (1962) öğretim programını, öğrenimin planlanması ifadeleriyle belirtmiştir. Laska (1984) öğretim programını, “nasıl öğretilim?” sorusuna cevap aranan ve öğretim boyutu, yöntemleri ve yaklaşımlarını içeren bir süreç olarak tanımlamıştır. Demirel (1999) öğretim programını, eğitim programının hedefleri doğrultusunda öğrenciye verilmesi amaçlanan bilgi, beceri, tutum ve davranışların planlı olarak düzenlenmesi şeklinde tanımlamaktadır. Varış (1988) ise öğretim programını, eğitim programı içerisinde bulunan, bilgi ve becerinin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir şekilde kazandırılmasına yönelik bir program olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlardan, “eğitim programı öğretim programını ve içerisindeki tüm etkinlikleri kapsar.” sonucuna ulaşmak mümkündür (Demirel, 1999).

1.1. Problem ve Alt Problemler

Son yıllarda eğitim sistemimizde insanı merkeze konumlandırma amacıyla çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (MEB, 2018). Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2023 Eğitim Vizyonu’nu da bu amaca yönelik olarak yapılandırılmıştır. Buna bağlı olarak ülkemizde öğretim programı geliştirme ve öğretim programlarının köklü bir şekilde değiştirilmesi çalışmaları hızlandırılmıştır. Bu köklü değişiklikler, sosyal bilgiler öğretim programına da yansımıştır. Bir yandan teknolojiye gelişmeler, bilişim ve iletişim imkânlarının yaygınlaşması; diğer yandan teknolojik ürünlerin hızla gelişmesi ve yaygınlaşması sosyal bilgiler programının da güncellenmesine yol açmıştır (Can & Sezginsoy Şeker, 2018). Ülkemizde de bu gelişmelere ve değişimlere paralel olarak eğitimde yapısal düzenlemelerin yapılmasına ve bu doğrultuda öğretim programlarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Öğretim programlarında yapılan bu güncellemeler, geliştirilen öğretim programlarının yapı bakımından ve uygulama aşamasında ne gibi avantaj ve dezavantajlara sahip olduğunun değerlendirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

2005 ve 2018 yıllarındaki sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi amaçlanan bu çalışmada aşağıda yer alan sorulara cevap aranmaktadır:

1. 2005 ve 2018 yıllarındaki sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının amaçları ve kazanımları nasıl ele alınmıştır?
2. 2005 ve 2018 yıllarındaki sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında içerik boyutunda (program yaklaşımı, öğrenme alanları, üniteler, beceriler, kavramlar, ara disiplinler, değerler) farklılıklar nelerdir?
3. 2005 ve 2018 yıllarındaki sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında öğrenme-öğretme sürecine, etkinliklere ve kazanımlara yönelik açıklamalara, etkinlik örneklerine nasıl yer verilmiştir?
4. 2005 ve 2018 yıllarındaki sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında ölçme değerlendirme boyutu nasıl ele alınmıştır?
5. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na yönelik öğretmen görüşleri amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme açısından nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 2005 ve 2018 yıllarındaki sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının yapısal özellikleri bakımından karşılaştırılması ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı hakkında görüşlerinin alınmasıdır. Araştırmada yeni sosyal bilgiler öğretim programı üzerine inceleme yapma imkânı bulunmuştur. Bu temel amaç doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın amaçları ile kazanımlarını, içeriğini, öğrenme-öğretme sürecini, ölçme değerlendirme boyutlarını nasıl değerlendirdiklerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Araştırmada literatüre bu açıdan katkı sağlanmaya çalışılmıştır. 2018 programının uygulanmasına ve geliştirilmesine yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri belirlenmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Sosyal bilgiler eğitiminde sosyal bilgiler öğretim programının rolü azımsanamayacak kadar büyüktür. Ülkemizde 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile ilgili yapılan araştırmalar incelenerek programın eksiklerinin giderilmesi amacıyla yeni bir sosyal bilgiler programına ihtiyaç duyulmuştur. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda, literatürde 2005 programının dezavantajlarından biri olarak görülen “kazanım yoğunluğunun” azaltılması konusunda çalışmalar yapılmıştır. Bunun yanı sıra 2005 programının incelenmesi amacıyla yapılan çalışmalarda, öğretmenlerin program hakkında daha çok hizmet içi

eğitime ihtiyaç duydukları sonuçlarına ulaşılmıştır. 2018 programı ile ilgili hizmet içi eğitimlerin yeterliliği de araştırmamızda yapılan görüşmeler aracılığıyla tespit edilmeye çalışılmıştır.

Öğretim programlarının uygulanabilirliği hakkında fikir elde edilebilmesi, programdaki eksikliklerin hangi öğelerden kaynaklandığının belirlenebilmesi açısından program değerlendirme çalışmaları büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda sosyal bilgiler programlarının farklı bakış açılarıyla değerlendirilmesi gerekmektedir. Şöyle de bir gerçek vardır ki programı en iyi değerlendirebilecek kişiler, programın uygulayıcısı olan, bir başka deyişle bu işin mutfağında bulunan, öğretmenlerimizdir. 2005 ve 2018 sosyal bilgiler programlarının amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme boyutları açısından detaylı bir karşılaştırması ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı hakkında öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi henüz yapılmamıştır. Literatürde böyle bir çalışmanın olmaması bu araştırmanın yapılması ihtiyaını ortaya çıkarmıştır. Programın güçlü yönlerini, zayıf yönlerini, öğrenme-öğretme sürecindeki artılarını ve eksilerini öğretmenlerin bakış açılarından değerlendirebilme imkânı bulduğumuz bu araştırma, öğretmenlerin görüşleri ve elde edilen bulgulara dayalı olarak gelecek yıllarda yapılabilecek program güncellemelerine katkı sağlayabilme özelliği taşımasından dolayı önemlidir.

1.4. Sayıtlar

Okulların farklı olanaklara sahip olması ve öğrenci profillerindeki değişiklikler göz önüne alınarak araştırma Balıkesir’deki farklı okullarda görev yapan öğretmenlerle gerçekleştirilmiştir. Bu sayede tezin kapsam geçerliğinin artırılması amaçlanmıştır. Fakat buna rağmen araştırma bazı sayıtlara sahiptir. Bu bağlamda araştırmanın sayıtları aşağıda verilmiştir:

1. Görüşme yapılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin araştırmaya konu olan 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına yeterli düzeyde hâkim oldukları varsayılmaktadır.
2. Araştırmacı ve öğretmenler arasında yapılan görüşmelerde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşme sorularına samimi ve iten cevaplar verdikleri varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın sayıltılarına ek olarak bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu sınırlılıklar aşağıdaki gibidir:

1. Araştırma, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları ile sınırlıdır.
2. Araştırma Balıkesir ili, Altıeylül ve Karesi Merkez ilçelerinde bulunan 20 ortaokul ile sınırlıdır.
3. Araştırmada yapılan görüşmeler Balıkesir’de görev yapan 20 sosyal bilgiler öğretmeni ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Bu araştırmada ele alınan sosyal bilgiler öğretim programının temel yapısını ortaya koyan tanımlar, araştırmanın devamı açısından aşağıda verilmiştir.

Sosyal Bilgiler: Bireyin sosyal hayat içerisinde kendini ifade edebilmesine, sosyalleşme sürecinde toplumsal ilişkilerini düzenleyebilmesine, vatandaşlık hak ve sorumluluklarının farkına varabilmesine, geçmişini yorumlayabilmesine ve yaşadığı yer ile ilgili bilgi sahibi olabilmesine olanak sağlayan; sosyal bilimlerin tamamıyla ilişkili, ülkemizde 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda okutulan bir derstir (MEB, 2005).

Doküman analizi: Araştırılan olgu veya olaylar ile ilgili bilgi içeren görsel ve yazılı kaynakların analiz edilmesidir. Nitel araştırmalarda gözlem ve görüşmenin yapılamadığı durumlarda veya bu yöntemlerle birlikte, araştırma problemi ile bağlantılı yazılı ve görsel kaynaklardan da yararlanılabilir. Doküman analizi tek başına bir araştırma yöntemi olabildiği gibi, diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olarak da kullanılabilen bir yöntemdir (Yıldırım & Şimşek, 2003).

Görüşme: Önceden belirlenmiş bir hedefe yönelik yapılan, araştırmacı ile katılımcı veya katılımcılar arasında sözlü olarak gerçekleşen, araştırma soruları çerçevesinde konu ile ilgili kişilerin görüşlerini alabilme imkânı sağlayan bir süreçtir (Yıldırım & Şimşek, 2003).

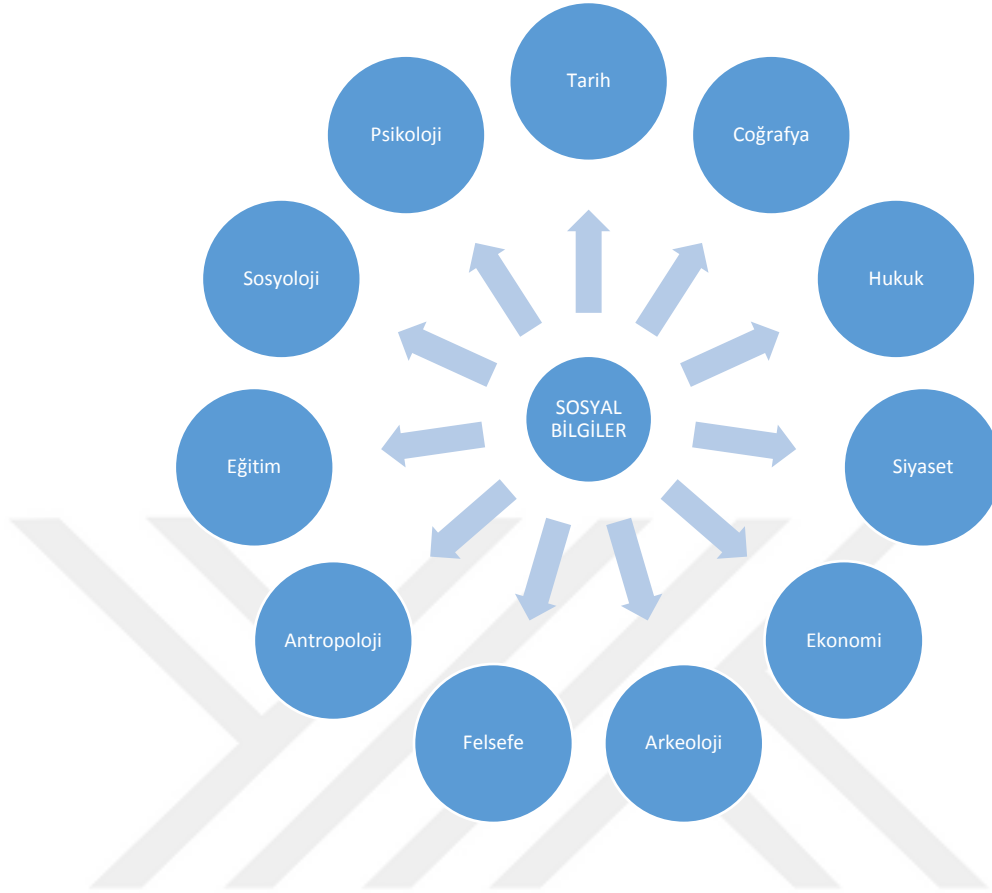
2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Sosyal Bilgiler Tanımı

Sosyal bilgiler dersi, öğrencileri toplumsal yaşama hazırlamada önemli bir yere sahiptir. İnsanlık var olduğundan beri sosyal bilgiler eğitimi de vardır. Sönmez (2005)'e göre sosyal bilgiler, toplumsal gerçekle ispatlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu süreç sonunda ulaşılan bilgilerdir. Mortorella (1998)'e göre sosyal bilgiler içeriği tarih, coğrafya, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, ekonomi, siyaset bilimi, hukuk, felsefe gibi çeşitli sosyal bilimlerden ve yine bunlarla ilişkili güncel olaylardan ve günlük yaşamdan faydalanılarak oluşturulan bir derstir (Dündar, 2018). 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda sosyal bilgiler ile ilgili kapsamlı bir tanım yapılmıştır. Buna göre sosyal bilgiler; “bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olmak amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışına uygun olarak oluşturulmuş bir derstir” (MEB, 2005). Bu tanımdan sosyal bilgilerin dört boyutu ortaya çıkmaktadır. Birincisi bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirmeyi amaçlaması, ikincisi sosyal bilimler ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtması, üçüncüsü insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimini zaman boyutunda ele alması ve dördüncüsü de toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ders olduğudur (Safran, 2008). Öztürk (2012)'e göre ise sosyal bilgiler, değişmekte olan ülke ve dünya şartlarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır. Tanımda sosyal bilgilerin, sosyal bilimlerden yararlanarak bir öğretim programı çerçevesinde, etkili vatandaşlar yetiştirme boyutu ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte öğretim programlarının sürekli değişmekte olan ülke ve dünya şartlarına uygun olarak yenilenmesinin gerekliliğinden bahsedilmektedir.

Şekil 1: Sosyal Bilgilerin Sosyal Bilimler İle İlişkisi (Öztürk, C. & Dilek, D., 2005'ten düzenlenmiştir.)

Şekil 1’de de görüldüğü üzere sosyal bilgiler, sosyal bilimleri oluşturan diğer disiplin alanlarından yararlanılarak oluşturulan bir çalışma alanıdır. Sosyal bilgilerin kaynağı insandır. Bir başka deyişle insana ait olan her alan sosyal bilgilerin kaynağını oluşturmaktadır. Antropoloji, kültürü ve farklı kültürlerin etkileşimlerini; sosyoloji, insanın toplumsal yaşamını; tarih, geçmişte meydana gelen olayları yer, zaman, kişi ve kaynaklara dayanarak; coğrafya, insan ve doğal ortamı arasındaki etkileşimi; ekonomi, bireylerin gereksinimlerini karşılamak için kaynakları dengeli kullanma sürecini; psikoloji, davranış bilimlerini; hukuk, toplum yaşamını düzenlemek için konulan kuralları; eğitim, istendik davranış değişikliği meydana getirme süreçlerini incelemektedir (Sezginsoy, 2011). Bu bilgilerden yola çıkarak sosyal bilimin sosyal bilgiler aracılığıyla öğrencilere aktarılabilirliğini söylemek mümkündür.

2.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar

Sosyal bilgiler tanımlarından yola çıkılarak sosyal bilgiler dersi ile bireylerin etkili vatandaşlar olarak yetişmeleri ancak insanların tecrübelerini bir sonraki nesle aktarmalarıyla sağlanabilir. Bütün bunlar sosyal bilgilerin geçmişten günümüze farklı yaklaşımlar benimsenerek öğretilmesine sebep olmuştur. Barr, Barth ve Shermis (1978), bu yaklaşımları üç başlık altında toplamışlardır; vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler, sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler.

2.1.2.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımlarının en eskisi olan vatandaşlık aktarımının amacı; kültürün başlıca değerlerini ve inanışlarını gelecek nesillere aktarmaktır. Öğretmeni merkeze alan bir eğitim anlayışına dayalıdır. Dersin uygulanma aşamasında tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konuları aracılığıyla verilmiştir (Tay, 2010).

2.1.2.2. Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal bilimlerin bilgi, beceri ve değerlerinin kazandırılmasının etkili vatandaşlık için en iyi yol olduğu görüşüne dayanır. Vatandaşlık aktarımı yaklaşımının aksine yöntemi, sosyal bilimlerin yöntemi olan, araştırma inceleme ve buluş yoluyla öğrenmedir. Öğrenci merkezli eğitim anlayışına dayanır (Tay, 2010).

2.1.2.3. Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Becerilerin ön plana çıktığı bu yaklaşım, öğrencilerin bireysel ve toplumsal problemleri tanımlama, analiz etme ve karar verme süreçlerini geliştirmeyi amaçlar. Araştırma, inceleme ve problem çözme yöntemleri bu yaklaşımın temelini oluşturur. Bu bağlamda yaklaşımın merkezinde öğrenci vardır (Barr, Barth ve Shermis, 1978).

Şekil 2: Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar (Şahin H. K., 2010'dan düzenlenmiştir.)

2.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Tarihçesi

Sosyal bilgiler eğitimi Amerika Birleşik Devletleri'nin 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında kültürel, sosyal ve ekonomik alanlardaki büyük değişimin meydana getirdiği problemlere çözüm arayışından doğmuştur. Sosyal bilgiler kavram olarak ilk defa ABD'de 1916 yılında Milli Eğitim Derneğinin Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından belirtilmiştir. Komite bu kavramı, “mevzu doğrudan insan cemiyetinin teşkilatına ve tekâmülüne ve içtimai birliklerin bir uzvu olması dolayısıyla insana dair bilgiler sosyal bilgilerdir.” şeklinde tanımlamıştır (Akdağ, 2009).

Türkiye’de sosyal bilgiler, bu isimle bir ders olarak 1968 ilkokul programıyla okutulmaya başlanmıştır (Öztürk & Otluoğlu, 2005; Güngördü, 2002; Sönmez, 2005; Gökkaya, 2003). Ancak sosyal bilgiler adı ile bir dersin 1968 ilkokul programında yer alması bundan önce sosyal bilgiler eğitiminin olmadığı anlamına gelmemektedir. Bunun öncesinde sosyal bilgiler dersi içeriği tarih, coğrafya, yurt bilgisi/yurttaşlık bilgisi/vatandaşlık bilgisi gibi derslerle verilmeye çalışılmıştır. Ülkemizde sosyal bilgiler eğitiminin temellerini İslamiyet’in kabulünün öncesine dayandırmak mümkündür (Sönmez, 2005).

Cumhuriyetin ilanından sonra ülkemizde sosyal bilgiler kapsamına giren konular tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri aracılığıyla 1924, 1926, 1930, 1932, 1936 ve 1948 öğretim programlarında verilmiştir (Sönmez, 2005; Öztürk & Otluoğlu, 2005; Öztürk & Dilek, 2005). Bahsedilen programlarda ilerlemeci yaklaşım ve toplu öğretim ilkesi benimsenmiştir (Akyüz, 2013). İlerlemecilik akımının öncülerinden John Dewey, 1920’lerin ortalarında Mustafa Kemal Atatürk’ün davetiyle Türkiye’ye gelip eğitim kurumlarını incelemiştir. John Dewey sunduğu raporda savunduğu görüşlerle Cumhuriyet Dönemi Türk Eğitim Sistemi’nin oluşmasında etkin olmuş ve

böylece ilerlemeciliğin Türkiye’ye girişine öncülük etmiştir (Öztürk, 1996). J. Dewey, disiplinler arasında ilişki bulunduğunu, bunun en güzel örneğinin ise tarih ve coğrafya dersleri olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda “Demokrasi ve Eğitim” raporunda tarih ve coğrafya derslerini birleştirmeyi önermektedir (Dewey, 1996). Tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri ilk kez 1962 yılında yayımlanan İlkokul Program Taslağı’nda disiplinler arası anlayışla ‘toplum ve ülke incelemeleri’ adı ile birleştirilmiştir. Toplum ve ülke incelemeleri dersine 1968 yılında yayımlanan İlkokul Programı’nda “sosyal bilgiler” adı verilmiştir (Öztürk, Otluoğlu, & Coşkun Keskin, 2014). 1968 ve sonrasında yürütülen program çalışmaları üzerinde ilerlemecilik akımı etkili olmuştur.

Eğitim sistemimiz siyasi, bilimsel, teknolojik ve sosyal açılardan ülkemizde ve dünyada yaşanan gelişmelere uyum sağlamak amacıyla yapılan değişikliklere alışkın durumdadır (Demir, Tutkun, Şahin, & Genç, 2014). 1998 yılı itibariyle, dünyadaki gelişmelere paralel şekilde, program geliştirme çalışmaları başlatılmış ve çalışmalar 2005’te sonuçlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından pilot illerde uygulanarak kullanışlı olduğu sonucuna varılan Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 2005-2006 öğretim yılında tüm ilköğretim okulları 4. ve 5. sınıflarda, sonraki yıllarda kademeli olarak 6. ve 7. sınıflarda uygulanmıştır. 2005 programında tematik öğrenme, problem çözme ve işbirlikli öğrenmeye ağırlık veren yapılandırmacı yaklaşım benimsenmiştir (Öztürk & Dilek, 2005). 2005 programına göre sosyal bilgiler dersi 4. sınıftan 7. sınıfa kadar okutulmaktadır. Ders saati bakımından incelendiğinde ise haftalık 3’er ders olduğu görülmektedir. Öğretim programı, birkaç yıllık uygulama sonrasında eleştiriler ve araştırmalar göz önünde bulundurularak, 2009, 2012 ve 2015 yıllarında güncellenmiş, 2017 yılında yeniden düzenleme çalışmaları başlamıştır. 2009, 2012 ve 2015 yıllarındaki güncellemeler, 2005 programından çok büyük farklılıklar göstermemiş, öğrenci merkezli uygulamalar aynı haliyle programda yer almıştır. 2005 sosyal bilgiler programı, bahsedilen güncellemelerle 2017’ye kadar kullanılmıştır. 2017 yılında yenilenen sosyal bilgiler programı ortaokul 5. sınıflardan başlamak üzere 2017-2018 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlamıştır. 2017 programı uygulanmaya başlanmasından yaklaşık dört ay sonra, MEB Talim ve Terbiye Kurulu’nun 19 Ocak 2018 tarih ve 12 sayılı kararıyla kapsamlı bir güncellemeye uğramıştır. Bu kararda değişikliklerin, oluşturulan

komisyon tarafından izleme ve değerlendirme çalışmaları doğrultusunda gerçekleştirildiği vurgulanmaktadır (Turan, 2018)

Türkiye’de Sosyal Bilgiler Ders Saatleri

1924 İlkokul Programı’nda tarih ve coğrafya derslerine üçüncü sınıflarda haftada birer ders saati, dördüncü ve beşinci sınıflarda haftada ikişer ders saati; musahabat-ı ahlakiye ve malumat-ı vataniye derslerine birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar birer ders saati ayrılmıştır. (İlk Mektepler Müfredat Programı, 1924 akt: Cicioğlu, 1983; Çelenk, 2000).

1926 İlkokul Programı’nda tarih ve coğrafya derslerine ayrılan haftalık ders saatleri dördüncü ve beşinci sınıflarda iki saat olarak; yurt bilgisi derslerine ayrılan ders saati dördüncü sınıflarda iki ders saati, beşinci sınıflarda ise bir ders saati olarak belirlenmiştir. 1926 İlkokul Programı’nda henüz “sosyal bilgiler” adıyla bir ders yoktur. Ancak birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda tarih, coğrafya, tabiat tetkiki, musahabat-ı ahlakiye ve malumat-ı vataniye dersleri “hayat bilgisi” adı altında birleştirilmiştir. Böylece sosyal bilgiler dersine benzer özellikte bir ders ilkokullarda yerini almıştır (Maarif Vekaleti 1930 akt: Dündar, 2008).

1936 İlkokul Programı’nda tarih ve coğrafya derslerine dördüncü ve beşinci sınıflarda haftada iki saat, yurt bilgisi için dördüncü sınıflarda haftada iki ders saati, beşinci sınıflarda bir ders saati ayrılmıştır (Kültür Bakanlığı, 1936 akt: Dündar, 2018).

1948 İlkokul Programı’nda tarih ve coğrafya dersleri aynen yerini almış, yurt bilgisi dersinin adı ‘yurttaşlık bilgisi’ olarak değiştirilmiştir. Ders saatleri 1936 programında olduğu gibi kalmıştır (MEB, 1948 akt: Dündar, 2018).

1957 İlkokul Programı’nda coğrafya dersinin konu ve hedefleri aynı kalmış, tarih ve yurttaşlık bilgisi derslerinin konularında bazı değişiklikler yapılmıştır (Maarif Vekâleti, 1957 akt: Dündar, 2018).

1962 İlkokul Programı Taslağında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin ‘toplum ve ülke incelemeleri’ adı altında birleştirilmesiyle, ders hem dördüncü hem beşinci sınıflarda ayrıntılı olarak verilmiş ve konular dördüncü sınıflarda 11 ünite, beşinci sınıflarda 14 ünite toplanmıştır. Haftalık ders saatlerine bakıldığında ise bu

ders için dördüncü sınıflarda haftada altı ders saati, beşinci sınıflarda ise haftada beş ders saati ayrıldığı görülmektedir (MEB, 1962 akt: Dündar, 2018).

1968 İlkokul Programı'nda, toplum ve ülke incelemeleri dersinin adı sosyal bilgiler olarak değiştirilerek dördüncü ve beşinci sınıflarda yerini almıştır. 1968 programında sosyal bilgiler dersinin amaçları sınıf seviyelerine göre ayrı ayrı belirtilmemiştir. Ancak sosyal bilgiler dersinin amaçları genel olarak ayrıntılı şekilde programda yer almıştır. Toplamda 28 amaç belirlenmiştir. Bunların yanı sıra bu programda ilk defa 'belirli gün ve haftalar' listeleri yer almıştır. Sosyal bilgiler dersinin konuları dördüncü sınıflarda 5 ünite, beşinci sınıflarda 6 ünite toplanmıştır (MEB, 1968 akt. Dündar, 2018).

1990 İlkokul Sosyal Bilgiler Programı'nda bazı konular için okuma parçaları önerilmiştir. Örneğin, Türklerin anayurdu ve Anadolu uygarlıkları konularında Oğuz Destanı, Orhun Kitabeleri ve Ergenekon Destanı okuma parçaları yer almıştır. (MEB, 1990 akt: Dündar, 2018).

1998 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda sosyal bilgiler dersine haftada üçer saat ayrılmıştır. Bu programda "Programın Uygulanmasıyla İlgili Açıklamalar" bölümünde önceki yıllarda sosyal bilgiler programlarında yer almayan, dersin doğasına uygun bir açıklamaya yer verilmiştir. Bölümün 6. maddesinde "Konular tarih, coğrafya, vatandaşlık, ekonomi, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, hukuk ve eğitim alanlarıyla ilişkili olmak üzere çok yönlü bir bütün olarak işlenir." (MEB, 1998 akt: Dündar, 2018) ifadeleri yer almıştır. 1998 programı 2005 yılına kadar uygulanmaya devam etmiştir.

2004 ve 2005 yıllarında geliştirilen sosyal bilgiler programı önceki sosyal bilgiler programlarından birçok yönden önemli farklılıklar göstermektedir. Dikkat çeken bazı farklılıklar şunlardır:

- 1) İlk kez sosyal bilgiler programının vizyonu belirlenmiştir.
- 2) İlk kez programın temel aldığı bir yaklaşımdan bahsedilmiş ve bu yaklaşım yapılandırmacılık olarak belirtilmiştir.
- 3) Barr, Barth ve Shermis'in 1977'de bahsettiği üç yaklaşımın (vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler, sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler, yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler) benimsendiği belirtilmiştir.

- 4) Önceki programlardan farklı olarak 2004 ve 2005 sosyal bilgiler programlarında içerik NCSS'nin (1994) belirlediği temaları esas alarak disiplinlerarası bir yaklaşımla öğrenme alanları oluşturulmuştur. (Öztürk, 2009).
- 5) Öğrencilere kazandırılmak istenen beceriler ve değerlere ilişkin ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca sınıf düzeylerine ve öğrenme alanlarına göre kazandırılacak beceri ve değerler ayrı ayrı belirtilmiştir.
- 6) Öğrencilere öğretilmek istenen kavramlar liste halinde verilmiş bununla birlikte kavram öğretimine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.
- 7) Programda ölçme ve değerlendirme noktasında da önemli yenilikler yapılmıştır. Bu program öncesinde hiç değinilmeyen ya da kısaca ifade edilerek geçilen ölçme değerlendirme (Sönmez, 2010) 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda detaylı olarak ele alınmıştır. Ürün yanında süreç değerlendirmenin de yapılmasının gerektiği; yöntem olarak da hem geleneksel hem de alternatif ölçme-değerlendirme yöntemlerinin kullanılması gerektiği vurgulanmış ve ölçme-değerlendirme örnekleri verilmiştir.

2017 yılında, 2004 yılında kabul edilen 4. ve 5. sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 2017-2018 eğitim ve öğretim yılı itibarıyla 4. ve 5. sınıflarda; 2005 yılında kabul edilen 6. ve 7. sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın da 2018-2019 eğitim ve öğretim yılı itibarıyla tüm sınıf seviyelerinde uygulamadan kaldırılmasıyla 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar) kabul edilmiştir (MEB, 2018).

2.1.4. Eğitim Programının Öğeleri

Eğitim programına dair yapılan tanımlar incelendiğinde eğitim programının temelde dört ögesinden söz etmek mümkündür. Bu temel öğeler; hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve ölçme-değerlendirmedir.

2.1.4.1. Hedef (Amaç)

Eğitim etkinlikleri planlı ve belirli bir zaman dilimi ile sınırlı olmak zorundadır. Sınırlı zaman dilimi içerisinde planlı eğitim etkinlikleriyle öğrencilere kazandırılacak özellikler de sınırlı ve planlı olmalıdır. Ertürk (1972) hedefi, yetişen yeni nesilde bulunması istenen, eğitim vasıtasıyla kazandırılabilen özellikler şeklinde tanımlamaktadır. Demirel (2012) ise hedefi, öğrenciye kazandırılmak üzere

seçilen istendik nitelikler şeklinde tanımlayarak Ertürk'ün tanımına benzer bir tanımlama yapmaktadır. Sönmez (2005) ise, hedefi kişide gözlenmesi belirlenen istendik nitelikler olarak belirtmiştir. Hedefler ile ilgili olarak verilen bu tanımlar incelendiğinde, genel olarak eğitim-öğretim faaliyetleri sonucunda bireyde meydana gelmesi beklenen davranış değişikliklerinin hedefler yardımı ile belirlendiği sonucu çıkarılabilir.

Eğitimde hedefler; uzak hedefler, genel hedefler ve özel hedefler olarak sıralanmaktadır. Uzak hedefler; ülkenin politik düşünce yapısına uygun insan yetiştirmeyi amaçlayan en genel biçimde ifade edilmiş hedeflerdir. Genel hedefler; uzak hedeflerin yorumudur ve okulun amaçlarını yansıtmaktadır. Özel hedefler ise; genel hedefler doğrultusunda bireyin kazanması istenilen davranışsal özellikler ve bir disiplin ya da çalışma alanına özel hazırlanan davranışsal özelliklerdir (Demirel 2012, Ertürk 1972, Erden 1998).

2.1.4.2.İçerik

Eğitim programlarının hazırlanmasında öncelikle hedefler belirlenmekte, daha sonra belirlenen hedefleri gerçekleştirmeye yönelik içerik düzenlemesine geçilmektedir. Varış (1988) içeriğin; olguların ve olayların ezberlenmek üzere, ansiklopedik bir şekilde bir araya getirilmesi değil, yaşama alanlarının anlam taşıyan bölümlerinin aktif bir çabayla düzenlenmesi olduğunu vurgulamaktadır. Kısaca içerik “bir programda gerçekleştirilmesi öngörülen etkinliklerdir.” şeklinde ifade edilebilir.

Eğitim programlarında içeriğin düzenlenmesinde farklı yaklaşımlar olsa da öncelikli olarak içeriğin öğrencinin dünyasına uygun olması gerektiği benimsenmiştir. İçeriğin öğrencinin dünyasına uygunluğu sorusu iki yönden incelenebilir.

1. Yaşama yakınlık ilkesi (Aktüalite ilkesi) : Öğrenciyi ilgilendiren, onun yaşamına yakındır. Dersin yaşama yakınlık ilkesi pratikte farklı biçimler almaktadır. Bu biçimler:

a) Bir coğrafi yere bağlı olma: Önce ana vatanını bilme.

b) Günümüze dayalı olma: Öğrencinin günlük yaşantılarının tema halini alması.

c) Dersin öğrencilere dayalı olması: Öğretmenin öğrenci için önemli olanı iyi tespit etmesi.

2. Öğrenci düzeyine uygunluk ilkesi: Sınıfta birbirinden farklı düzeyde çok sayıda öğrenci vardır. Bu nedenle öğretmen bu dengeyi iyi kurabilmelidir (Uyangör, 2007).

2.1.4.3. Öğrenme-öğretme süreci

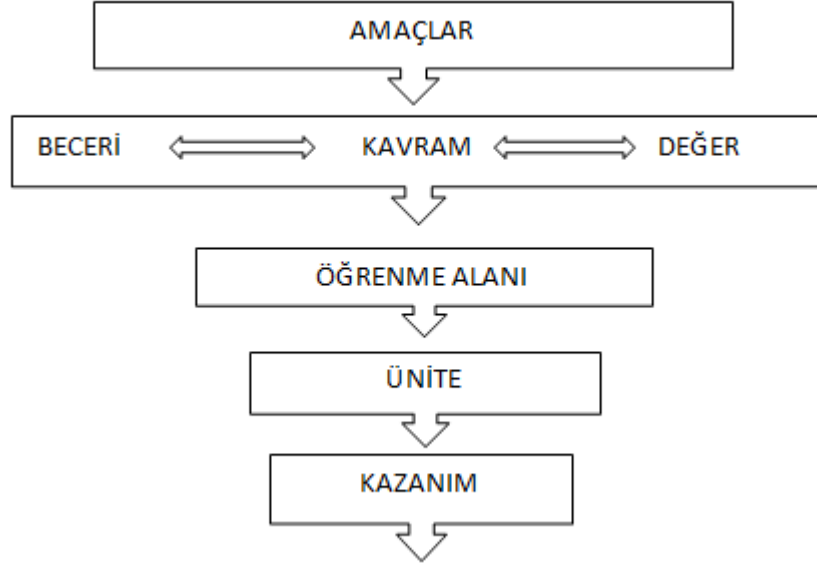
Bu süreç öğrenmenin gerçekleştiği boyut olması sebebiyle programın en önemli boyutudur. Ders içeriğine uygun yöntem ve teknikler, ders araç-gereçleri, ders içi ve ders dışı etkinlikler, bu etkinliklerin nasıl uygulanacağı, derslik, laboratuvar, kütüphane gibi yerler öğrenme-öğretme sürecinin kapsamındadır (Büyükkaragöz, 1997). Öğretmenlerin bu bölümü dikkatle okumaları, uygulanabilir nitelikte gördükleri etkinlikleri ders planlarına almaları, yoksa kendi uygulamalarını yazmaları önerilmektedir (Demirel, 2012).

2.1.4.4. Ölçme-değerlendirme:

Değerlendirme, programın son ögesi olarak kabul edilmektedir. Program, öğretme-öğrenme süreci sonunda öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğini belirlemek için belirli ölçütleri ortaya koymalı ve işlem yolları önermelidir. Değerlendirme ögesi bir anlamda öğrenme düzeyinin göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu boyutta, öğretim programlarında yer alan her kazanımın sınanması ölçütü esas alınmıştır. Posner (1995) ölçme-değerlendirmeyi; bireyler tarafından obje, kişi ya da bazı işlemlerin değerine ilişkin karar verme işi olarak belirtmiştir.

2.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğeleri

Sosyal Bilgiler öğretim programının öğelerini aşağıdaki gibi şema haline getirmek mümkündür:

Şekil 3: Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğeleri (Akdağ H., 2009’ dan düzenlenmiştir.)

Şekil 3’te bulunan öğeler programın bütününe yansıtır niteliktedir. Yukarıdan aşağıya doğru belirlenen öğelerin açılımı ise şu şekildedir:

2.1.5.1. Amaçlar

Amaçlar başlığı sosyal bilgiler dersinin amaçlarıdır. Bu amaçlar doğrultusunda “beceri, kavram, değer” boyutunda programın içerikleri belirlenmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda Türk Milli Eğitimi’nin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda belirlenen 18 amaç yer almaktadır.

Sosyal Bilgiler dersinin beklenen amacı yerine getirebilmesi ancak kazanımların gerçekleştirilmesiyle mümkündür. Bunun için öğretme öğrenme sürecinde göz önünde bulundurulması gereken bazı önemli durumlar vardır. Bu önemli durumlar 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda öğretmenlere yol gösterilmesi amacıyla “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar” başlığı altında verilmiştir.

2.1.5.2. Beceri

MEB (2005)'e göre beceri, öğrencilerde öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması hedeflenen kabiliyetlerdir. Öğrenme-öğretme süreci sonunda belirlenen amaçlar doğrultusunda öğrencide gözlemlenmesi gereken tavır ve davranışlar olup bunların alışkanlık haline getirilmesi olarak yorumlanabilir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda 27 adet beceri bulunmaktadır.

2.1.5.3. Kavram

Kavramlar bilgilerin yapı taşlarıdır (Yeşiltaş, 2016). Kavram diğer bir deyişle; insan zihninde mantık kazanan çeşitli olgu ve objelerin ortak özelliklerini gösteren bir bilgi oluşumudur (Akdağ, 2009). Sosyal bilgilerde öğrenmenin gerçekleşebilmesi açısından kavram öğretiminin önemi büyüktür. Sözel içerikli dersler, genelde insanlar tarafından ezberleme gerektiren dersler olarak görülmektedir. Sosyal bilgiler, öğrencilerin pek çok kavram ve ilkeyi öğrendiği bir çalışma alanıdır. Bu bilgiler öğrencilerin anlayabileceği hale getirilmezse öğrenciler ezberlemeye yöneltilmiş olur. Ülkemizde bu dersin genel olarak yoğun ezber gerektirdiği algısı vardır (Erden, 1998). Bu açıdan kavram öğretiminde öğretmenlerin rolü büyüktür. Kavramların geleneksel yöntemlerle ezberletilmesinden ziyade, öğrencilerin yorumlamaları ve araştırarak modern yöntemlerle öğrenmeleri sağlanmalıdır.

Kavram öğretimi ile ilgili 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda “Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar” başlığı, 5. maddesinde “Program'da kavram öğretimi önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle kavram öğretiminde sınıflamalar ve farklı kavram öğretimi yaklaşımları dikkate alınmalıdır. Anlam karmaşası, kavram karmaşası ve kavram yanılgılarının giderilmesine yardımcı olunmalıdır.” ifadelerine yer verilmektedir (MEB, 2018).

2.1.5.4. Değer

Değerler, öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkelerdir. Toplumsal yapımızı, geleneklerimizi, dünümüzü, bugünümüzü ve yarınımızı yansıtmaktadırlar. Eğitim sistemi öğrencileri yalnızca akademik açıdan değil, temel değerleri benimsemeleri açısından da yetiştirmelidir ve yetişen neslin davranışlarına ve değerlerine tesir edebilmelidir (MEB, 2018). Değerler öğretim programlarında ayrı bir öğrenme alanı ya da konu olarak belirlenmemiş, tam aksine eğitim sürecinin

temel amacı olarak öğretim programlarının her birinde yer almıştır. Öğretim programlarının her birinde yer alan bu değerlere “kök değerler” adı verilmiştir ve bu kök değerler şunlardır; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda 18 adet değerden bahsedilmektedir.

2.1.5.5. Öğrenme Alanı

MEB (2018)’e göre öğrenme alanı; beceri, bilgi ve değerlerin bütün halinde görülebildiği, öğrenmeyi sağlayan disiplinler arası bir yapı olarak tanımlanmıştır. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı aşağıda belirtilen 7 öğrenme alanı adı altında yapılandırılmıştır.

Birey ve Toplum

Bu öğrenme alanında temelde “ben” ve “biz” olma süreçleri ele alınmıştır. Psikoloji, sosyoloji ve sosyal psikoloji gibi sosyal bilim alanlarına odaklanılmıştır. Öğrencilerin, “ben” ve “biz” olmaları sürecini işleyen tarihî, kültürel ve mekânsal etkenleri değerlendirmelerinin sağlanması amaçlanmıştır.

Kültür ve Miras

Bu öğrenme alanı temelinde tarihe odaklıdır ve kültürel mirası ön plana çıkarmayı amaçlayan bir yapıdadır. Kültür ve miras öğrenme alanında Türk kültürünü oluşturan temel öğelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayacak bir millî bilincin oluşturulması; kültürel öğelerin, toplumları birbirilerinden ayıran özellikler olduğunun kavranması amaçlanmaktadır.

İnsanlar, Yerler ve Çevreler

Temelinde coğrafyaya odaklanan bu öğrenme alanında, insanların yaşamı için lazım olan mekânsal bilgi, beceri ve değerlerin yeni nesle kazandırılması amaçlanır. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı kapsamında Sosyal Bilgiler dersinin okutulduğu bütün sınıflarda öğrencilere araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, gözlem, harita okuryazarlığı ve mekânı algılama becerilerinin kazandırılması amaçlanmıştır.

Bilim, Teknoloji ve Toplum

Bu öğrenme alanında öğrencilerin teknolojinin toplumsal hayatla ilişkisini kavraması ve bazı teknolojik materyallerin doğaya verdiği zararların farkına varmaları amaçlanmaktadır. Bunların yanı sıra bilimsel eserlerin yasalarla korunduğunun ve akademik dürüstlük ilkelerinin dikkate alınması amaçlanmaktadır.

Üretim, Dağıtım ve Tüketim

Bu öğrenme alanında, ekonomi konularına odaklanmaktadır. Öğrencilerin üretim, dağıtım ve tüketim kapsamındaki başlıca kavramları öğrenmesi amaçlanmaktadır. Öğrencilerin bilinçli tüketici becerilerinin geliştirilmesi amacı temel alınmıştır. Öğrencilerden, ülkenin kaynaklarını korumanın önemini fark etmeleri, kendi ekonomik yaşantısını başkalarının ekonomik yaşantılarıyla karşılaştırmaları, ülkenin ekonomik imkânlarını geliştirebilmek için çaba göstermeleri beklenmektedir. Bunların yanı sıra öğrencilerin meslekleri tanımaları ve ilgi duydukları mesleklerin özelliklerini bilmeleri amaçlanmaktadır.

Etkin Vatandaşlık

Bu öğrenme alanında sosyoloji, siyaset bilimi ve hukuk çerçevesinde etkin vatandaşlık kavramına odaklanılmaktadır. Öğrencilerin öğretme öğrenme süreci sonunda “Toplumumuzda ve diğer toplumlarda grupların, kurumların ve sosyal örgütlerin rolü nedir? Grup, kurum ve sosyal örgütlerden ben nasıl etkileniyorum? Grup, kurum ve sosyal örgütler nasıl değişir? Bu değişikliklerde benim rolüm nedir?” sorularını yanıtlayabilmeleri amaçlanmaktadır.

Küresel Bağlantılar

Bu öğrenme alanı ile öğrencilerin ülkeler arası ilişkileri kavrayabilmeleri ve değerlendirebilmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır. Küresel bağlantılar öğrenme alanı ile gelişen dünyanın gündemini takip eden, karşılaştığı sorunlara çözüm üretebilen etkin ve sorumlu Türk vatandaşları yetiştirmek amaçlanmaktadır (MEB, 2018).

2.1.5.6. Ünite

Öğrenme alanları içerisinde belirli bir zaman diliminde ortaya konulan ürün olarak tanımlanabilir. Sosyal bilgiler programında her bir öğrenme alanı aynı isimlerle tema haline getirilerek üniteler oluşturulmuş ve öğrenme alanlarının gerçekleşme düzeyi ünitelerle ilişkilendirilmiştir.

2.1.5.7. Kazanım

Akdağ (2009) kazanımı, programın öğeleri olan beceri, kavram ve değer boyutunda öğrenciden beklenen tutum ve davranışlar olarak tanımlamıştır. 2005 yılında uygulanmaya başlayan sosyal bilgiler programında, önceki programlarda “hedef davranış” olarak bahsedilen kavramın yerine “kazanım” ifadesi kullanılmaya başlanmıştır. Kazanımlar öğrenme alanları bazında ifade edilmiş ve her öğrenme alanına özgü olarak ayrı ayrı oluşturulmuştur. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda 4, 5, 6 ve 7. sınıflar için toplamda 131 adet kazanım yer almaktadır.

2.2. İlgili Araştırmalar

Ayten (2006) çalışmasında, 2004 yılında yürürlüğe giren 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’na yönelik sınıf öğretmeninin görüşlerini almayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin görüşlerinin cinsiyet, eğitim düzeyi, sınıf mevcudu değişkenleri temel alındığında anlamlı bir fark görülmediği; kıdem seviyesine göre öğretmenlerin görüşlerinde anlamlı farklılıklar olduğu; 26 yıl ve daha fazla kıdeme sahip olan öğretmenlerin program hakkında olumsuz görüşe sahip oldukları belirtilmiştir. Öğretmenlerin, beceri ve değerleri kazanımlar ile tutarlı buldukları ve içerik konusunda olumlu düşündükleri sonucuna varılmıştır. Programın ölçme-değerlendirme boyutunda kısmen katılım gösterilmiş ve bununla birlikte programın süreç değerlendirmeye önem verdiği fakat programda yer alan ölçme-değerlendirme yöntemlerinin uygulanabilirliğinin zor olduğu belirtilmiştir.

Demir (2006)’in araştırmasında, ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerinde eleştirel düşünme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada gözlem uygulaması 2005 Sosyal Bilgiler Programı’nın ilk uygulama yılı olan 2005-2006 öğretim yılında dört haftalık süre boyunca dört ilköğretim okulunda sekiz sınıfta gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerinde eleştirel düşünme düzeylerinin genel olarak öğrencinin sınıfı,

öğrenci cinsiyeti, öğretmen cinsiyeti, okul türü, sınıf mevcudu, uygulanan sosyal bilgiler öğretim programı, öğrencilerin sosyal bilgiler derslerindeki başarı durumları ve sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratiklik düzeyi değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir.

Doğan Çeken (2006)'in çalışmasında, 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı eğitim reformu ve yeni öğretim yaklaşımları kapsamında, eleştirel bakış açısıyla nitel analiz yöntemi uygulanarak ele alınmıştır. Bilgiden çok beceriye dayanan, öğrencinin yaşantıları sonucunda öğrenme anlayışını temel alan bir yaklaşım olan proje tabanlı yaklaşımın, teknolojik donanım ihtiyacı duymasından dolayı ülkemizde uygulanabilirliğinin oldukça düşük olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Coşkun (2007), yaptığı çalışmada yarı yapılandırılmış görüşmelerle 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile ilgili öğretmenlerin görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Programın, öğrencilerin derse katılımını aktif olarak teşvik ettiği için katılımcılar tarafından olumlu bulunmuştur. Bunun yanı sıra derslerin çok fazla oyun şeklinde geçtiği için otorite kaybı sorununun ortaya çıktığı belirtilmiştir. Ayrıca öğretmen ve okul konumlarından kaynaklı uygulama farklılıklarının olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Bununla birlikte öğretmenler tarafından sınıf mevcutlarının azaltılması ve hizmet içi eğitimlerin daha kapsamlı hale getirilmesi önerilmiştir.

Kırtay (2007)'in, 4. ve 5. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın uygulanmasında yaşanan sorunları ele aldığı çalışmasında, anket yöntemi kullanılarak sınıf öğretmenlerinin görüşleri alınmıştır. Programın öğretmenlere yeterince tanıtılmaması, sınıf mevcutlarının fazla olması, etkinlik sürelerinin az olması, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin yetersizliği, programın öğretmenin yükünü artırdığı ve bu programın önceki programa göre daha zor uygulamaya sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Programa yönelik hedeflere ulaşabilmek için hizmet içi eğitim faaliyetlerinin ve ders saatlerinin artırılması önerilmiştir.

Ece (2007) tarafından yapılan, 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın öğretmen görüşleri temel alınarak değerlendirilmesinin amaçlandığı çalışmada, bulgular anket yoluyla elde edilmiştir. Ulaşılan bulgulara göre, öğretmenlerin genel olarak programı destekledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Sosyal Bilgiler

Programının kazanım, içerik, eğitim durumu, değerlendirme ve geleceğe yönelik öneri boyutlarına hakkında öğretmen görüşlerinde cinsiyet, sınıf, öğrencilerin sosyo-ekonomik durumu arasında anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Erköse (2007)'nin çalışmasında, 2005 yılında yenilenen 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri temel alınarak incelenmesi amaçlanmıştır. Öğretmenlerin görüşlerine göre program orta düzeyde olumlu bulunmuştur. Programın mevcut haliyle kazanım, kapsam, eğitim durumu ve ölçme değerlendirme boyutları açısından yeteri kadar verimli ve uygun olmadığı, tüm uzman ve araştırmacılar tarafından programın temel öğeleri açısından incelenmesi, değerlendirilmesi, geliştirilmesi ve çalışmaların devamlılığının sağlanması önerilmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler branş öğretmenlerinin program hakkındaki gelişmeleri takip edebilmeleri için daha sık hizmet içi eğitim programlarının hazırlanması, özendirici ve teşvik edici yasal düzenlemelerin yapılmasının önerildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yazar (2008) araştırmasında, ilköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı hakkında öğretmenlerin görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaç çerçevesinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programının kazanımlarına, içeriğine, uygulamasına, ölçme-değerlendirme boyutuna ve Sosyal Bilgiler dersinde doğrudan verilecek beceriler ile doğrudan verilecek değerleri öğrencilerin kazanma düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri okuttukları sınıf düzeyine, cinsiyetlerine, kıdemlerine ve mezuniyet durumlarına göre anket formları ile belirlenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı hakkında genel olarak olumlu görüş bildirdikleri belirtilmiştir. Öğretmen görüşlerinin programı genel olarak destekler nitelikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Altunöz (2008) yaptığı çalışmada, ilköğretim kurumlarında çalışan sosyal bilgiler dersi öğretmenleri ve ilköğretim müfettişlerinin 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı hakkında görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Bulguların anket yoluyla elde edildiği bu araştırma sonucunda, genel anlamda sosyal bilgiler öğretmenlerinin müfettişlere göre daha olumlu görüş sahibi oldukları belirtilmiştir. Programın değerlendirme boyutu hakkında ise öğretmenlerin müfettişlerden daha olumsuz görüş sahibi oldukları sonucuna varılmıştır.

Ersoy (2009)'un, 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın uygulamadaki verimliliğine yönelik öğretmenlerin görüşlerini almak amacıyla yaptığı araştırmada, programın uygulanması ile ilgili değerlendirme anketi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda programdaki kazanımlar, yöntem-teknik ve etkinlikler, araç-gereç ve materyaller, programda yer alan içerik, ölçme ve değerlendirmenin uygulamada kısmen yeterli düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, programın uygulanması önündeki en önemli engel, okulların fiziki şartlar ve donanım bakımından yeterli düzeyde olmaması, sınıf mevcutlarının fazla olması ve ders saatlerinin yetersiz olması görülmektedir. Ayrıca programda yer alan yeni ölçme değerlendirme yöntem ve tekniklerinin uygulanamadığı ve bu konuda öğretmenlerin hizmet içi eğitime ihtiyacı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dinç ve Doğan (2010) çalışmalarında, yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanmış 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve programa uygun şekilde hazırlanan ders kitapları ile eğitim öğretim etkinliklerini sürdüren sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeni program ve programın uygulamasına ilişkin görüşlerini ortaya koymayı; uygulamadaki problemlerin ortaya çıkarılmasını amaçlamışlardır. Elde edilen bulgulara göre, programın öğretmenlere göre genel anlamda olumlu karşılandığı sonucuna varılmıştır. Başta ölçme-değerlendirme etkinlikleri olmak üzere yeni programın öğretmenler tarafından anlaşılıp uygulanmasında çeşitli sorunlar yaşandığı da araştırma bulguları arasındadır.

Akpınar ve Aydemir (2012), çalışmalarında ilköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı öğretmen görüşlerini temel alarak değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Verilerin analizine göre, öğretmenlerin dersi çoğunlukla geleneksel sunuş yolu ve araştırma-inceleme stratejileri ile işledikleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin, soru-cevap yöntemini her zaman, tartışma, örnek olay, beyin fırtınası ve problem çözme yöntemlerini ise sık sık kullandıkları ortaya çıkarılmıştır. Bununla birlikte dersleri çağdaş eğitim ilkelerine uygun olarak işleyen öğretmenlerin, daha çok geleneksel materyalleri kullanmayı tercih ettikleri ve internetten çok yararlanmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ulaşılan diğer bir sonuç da, kadın öğretmenlerin, erkeklere göre; özel okul öğretmenlerinin de, resmi okul öğretmenlerine göre daha çok çağdaş yöntem ve materyal kullandıkları olmuştur.

Sağlam (2014)'ın yaptığı çalışmada, 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı hakkında öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda kişisel bilgi formunun yanı sıra Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı değerlendirme ölçeği kullanılarak öğretmenlerin, programın amaç, içerik, öğretim süreci, ölçme ve değerlendirme ve programının geneline ilişkin görüşleri beş bölümde değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin programın kazanım boyutu bakımından orta düzeyde, içerik boyutu bakımından iyi düzeyde, öğretim süreci boyutu bakımından orta düzeyde, ölçme ve değerlendirme boyutu bakımından orta düzeyde ve programın geneline bakıldığında orta düzeyde olumlu görüş sahibi oldukları belirlenmiştir. Ayrıca görüşlerin cinsiyet, mezun olunan okul türü ve mesleki kıdem değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışkan (2014), Türkiye'de 2012-2013 eğitim öğretim yılında uygulanmaya başlayan 4+4+4 eğitim sistemi sonrasında daha önceki sistemde ilkökul kademesinde olan 5. sınıfların ortaokul kademesine alınmasıyla, 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda meydana gelen değişiklikleri öğretmen görüşleri doğrultusunda ele almayı amaçlamıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin analizi sonucunda, öğretmenlerin programı genel olarak yoğun buldukları, kazanımları ve içeriği kapsamlı ve yeterli buldukları belirtilmiştir. Ölçme değerlendirme aşamasında ise büyük sıkıntılarla karşılaşmadığı; ancak bazı konuların somut işlemlerde olan 5.sınıflar için oldukça ağır ve soyut bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Koyuncu (2015), araştırmasında Cumhuriyetten günümüze kadar kullanıla gelen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarını betimleyici araştırma yöntemi kullanarak kaynak tarama yöntemiyle incelemiştir. Bu çalışmada cumhuriyetten günümüze kadar geçen dönem boyunca gerçekleştirilen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının amaçları ve içeriği, toplumun isteklerine uygun düzenlenip düzenlenmediği, öğretim programları arasında bir ilerleme olup olmadığı üzerinde durulmuş ve konuların seçilmesinde dönemlere göre farklılaşan içeriklerin toplu bir analizi yapılarak değerlendirmesi yapılmıştır.

Doğan (2016) yaptığı çalışmada, Sosyal Bilgiler dersi 6. ve 7. sınıf öğretim programının kazanım, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme boyutlarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesini amaçlamıştır. Araştırma

sonucunda öğretmenler, kazanımların konu alanının özellikleri ile paralellik taşıdığı, açık ve anlaşılabilir nitelikte olduğu ancak kazanımlar oluşturulurken öğrencilerin ihtiyaçları ve hazırbulunuşluk seviyelerinin yeterince dikkate alınmadığını belirtmişlerdir. Öğretmenler içeriğin güncel ve geçerli olduğunu fakat öğrencilerin gelişim özelliklerine yeterince uygun olmadığını ifade etmişlerdir. Öğretme-öğrenme süreci boyutunda ise öğrencilerin aktif olacakları etkinliklerin düzenlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin değerlendirme boyutuna ilişkin genel olarak olumlu görüşe sahip oldukları belirtilmiştir.

Koçoğlu ve Aydın (2017), 2017 yılında hazırlanmış olan yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi amacıyla yaptıkları çalışmalarında, nitel veri analizi tekniklerinden yararlanarak yarı yapılandırılmış görüşmelerle araştırma bulgularını elde etmişlerdir. Araştırmada elde edilen sonuçlara bakıldığında, çalışma grubundaki alan uzmanlarının sosyal bilgiler programı hakkında birbirinden farklı algılara sahip oldukları sonucu ortaya çıkmıştır.

Tay (2017)'ın çalışmasında, 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve 2017 yılı Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programı'nın karşılaştırılması hedeflenmiştir. Araştırmada programların; vizyon, program yaklaşımı, amaç, kazanım, içerik, öğrenme alanı ve değerlendirme boyutları açısından doküman analiziyle detaylı bir karşılaştırması yapılmıştır.

3. YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

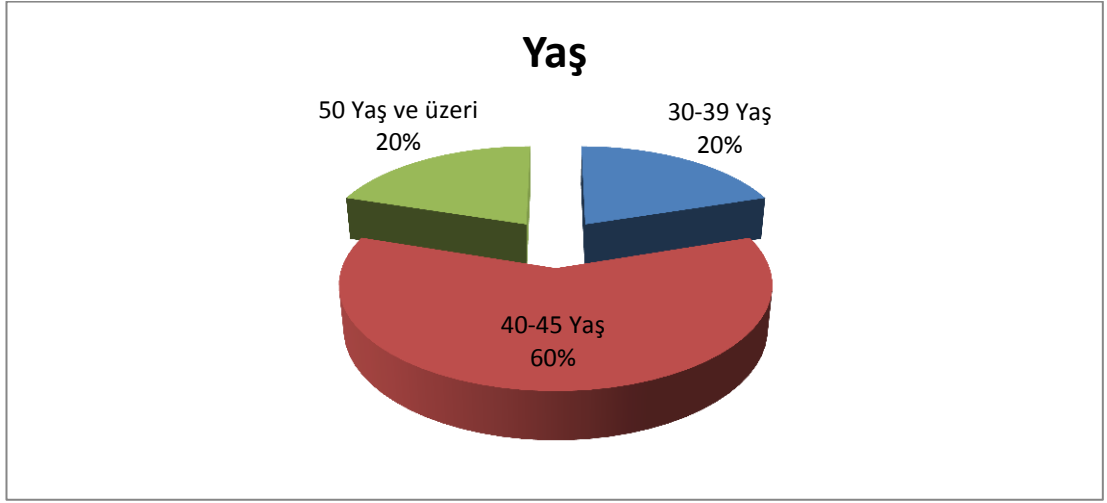
Araştırma nitel bir yaklaşımla yapılandırılmıştır. Nitel araştırmalar psikolojik ölçümler ve sosyal olaylar ile ilgili daha derinlemesine bilgi sağlama imkânı sunarlar (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2009). Nitel araştırma yöntemi, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının ayrıntılı şekilde karşılaştırılabilmesi ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2018 programın uygulama sürecinde karşılaşılan sorunlara ilişkin derinlemesine veri toplama amacından dolayı tercih edilmiştir.

3.2.Çalışma Grubu

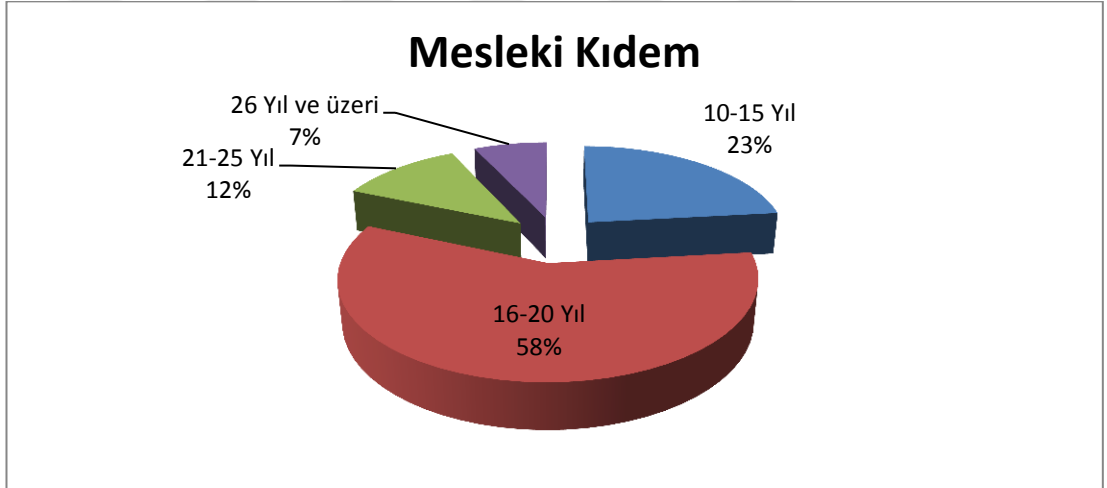
Araştırmanın çalışma grubu Balıkesir ili, Altıeylül ve Karesi Merkez ilçelerindeki ortaokullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri arasından amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme, örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesneler ya da durumlardan oluşturulmasıdır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2009). Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubunu Balıkesir ili Altıeylül ve Karesi Merkez ilçelerindeki 20 ortaokulda görev yapmakta olan, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarını uygulamış olan 20 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Okulların farklı olanaklara sahip olması ve öğrenci profillerindeki değişiklikler göz önüne alınarak örnekleme yer alan her okuldan, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile ilgili hizmet içi eğitim almış 1 sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüşme yapılan öğretmenlerin yaş, mesleki kıdem ve mezun olduğu bölüm değişkenlerine göre dağılımları Şekil 4, Şekil 5 ve Şekil 6'da verilmiştir.

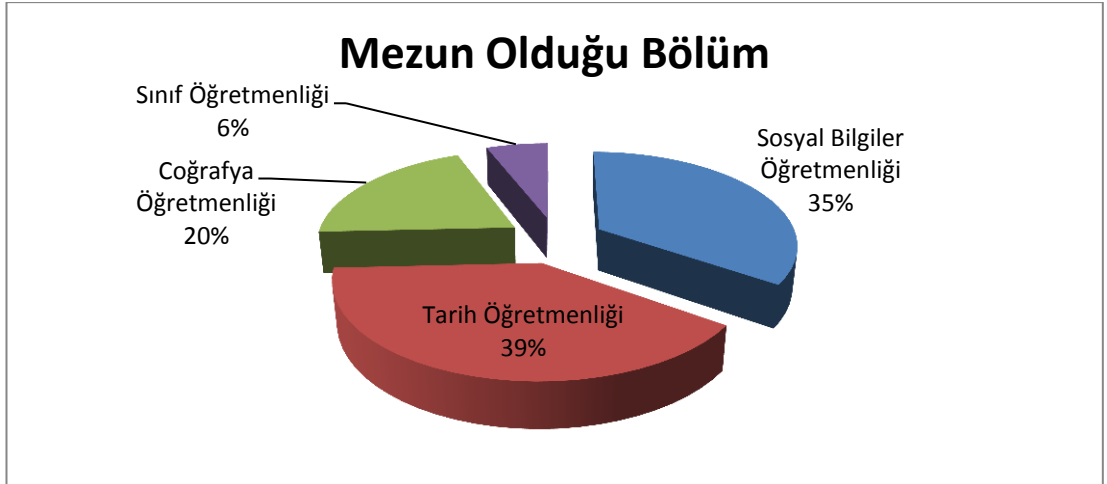
Şekil 4: Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Dağılımı

Şekil 5: Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımı

Şekil 6: Öğretmenlerin Mezun Oldukları Bölüme Göre Dağılımı

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın birinci aşamasında doküman analizi ile 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları karşılaştırmalı olarak betimlenmiştir. 2005 ve 2018 sosyal bilgiler öğretim programlarının amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme boyutları açısından karşılaştırılması için yapılan doküman analizinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan “2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı” ve “2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı” incelenmiş ve karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Forster (1995)’e göre doküman analizi beş adımda gerçekleşmektedir. Bunlar; dokümanlara ulaşma, dokümanların orijinallliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanmadır (Akt. Yıldırım & Şimşek, 2016).

Araştırmanın ikinci aşaması olan öğretmenlerin programla ilgili görüşlerinin alınması amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme tekniği uygulanarak öğretmenlerin 2018 programına ilişkin görüşleri alınmıştır. Bir araştırma tekniği olarak görüşme, araştırmacı ile araştırmanın öznesi konumunda yer alan kişi arasında geçen kontrollü ve amaçlı sözel iletişim biçimidir. Araştırmacı, araştırmakta olduğu konu hakkında önceden hazırlamış olduğu soruların kılavuzluğunda sorular yönelterek hedef kişinin düşüncelerini ve duygularını sistematik olarak ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. (Türnüklü, 2000).

3.4. Verilerin Toplanması

Karşılaştırmalı sonuçlara ulaşmak amacıyla kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırma soruları ve alan yazındaki bilgiler doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmenlerine sunulmuştur. Görüşmeler yüz yüze yapılmış ve ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Görüşmelerin her biri yaklaşık olarak 30 dakika sürmüştür. Bu görüşmelerde temel amaç programın uygulama biçimine, karşılaşılan sorunlara ve çözüm önerilerine ilişkin verileri toplayabilmektir.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Görüşme formunu oluşturmak amacıyla öncelikle literatür taranmış, bunun yanında 5 sosyal bilgiler öğretmeni ile yapılandırılmamış görüşme yapılmıştır. Böylece 5 öğretmenin görüşlerinden ve literatürden faydalanılarak görüşme formu için bir taslak oluşturulmuştur. Hazırlanan görüşme formunun kapsam ve yapı geçerliliğini sağlamak için 2 eğitim programları, 8 sosyal bilgiler öğretimi

uzmanlarının görüşlerine sunulmuş ve görüşme soruları uzman görüşleri doğrultusunda düzenlenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Öğretmenlere yöneltilmek üzere hazırlanan görüşme soruları amaca ne derece hizmet ettiği, anlaşılabilirliği ve uygulanabilirliğini kontrol etmek amacıyla alan uzmanlarının görüşlerine sunulmuştur. Soruların kapsam geçerlilik oranının (KGO) hesaplanması için Lawshe (1975)'nin geliştirdiği teknik kullanılmıştır. Lawshe tekniği 6 aşamada gerçekleştirilmektedir.

a) Alan uzmanları grubunun oluşturulması

Lawshe tekniğinde, en az 5 en fazla ise 40 uzman görüşüne ihtiyaç vardır. Bu bağlamda uzman grupları; iki eğitim programları ve öğretim anabilim dalı öğretim üyesi, sekiz sosyal bilgiler eğitimi anabilim dalı öğretim üyesinden oluşturulmuştur.

b) Aday ölçek formlarının hazırlanması

c) Uzman görüşlerinin elde edilmesi

Soruların açık, anlaşılır ve amaca uygunluğu yönünden uzman görüşleri alınmıştır. Ayrıca yazım kurallarına uygunluğu, anlatımın ve problemlerin ortaokul seviyesine uygunluğu yönünden alan uzmanları grubundan değerlendirme istenmiştir. Her bir soru “madde hedeflenen yapıyı ölçüyor”, “madde yapı ile ilişkili ancak gereksiz”, “madde hedeflenen yapıyı kısmen ölçüyor” ve “madde hedeflenen yapıyı ölçmez” şeklinde derecelendirilerek uzman görüşleri alınmıştır.

d) Maddelere ilişkin kapsam geçerlik oranlarının elde edilmesi

Uzmanların görüşme sorularına ilişkin görüşleri toplanarak kapsam geçerlilik oranları elde edilmiştir. Kapsam geçerlik oranları (KGO), herhangi bir maddeye ilişkin “Gerekli” görüşünü belirten uzman sayılarının maddeye ilişkin görüş belirten toplam uzman sayısına oranının 1 eksiği ile elde edilmiştir.

$$KGO = \frac{N_G}{N/2} - 1$$

(Yurdugül, 2005)

N_G : “Gerekli” görüşünü belirten uzman sayısı

N : Görüş belirten toplam uzman sayısı

KGO değeri eğer 0 veya negatif ise madde testten atılmış pozitif ise 0,05 anlamlılık düzeyinde KGO minimum değeri 0,78 ve üstü ise anlamlı kabul edilmiş, madde ön deneme testine dâhil edilmiştir.

e) Ölçeğe ilişkin kapsam geçerlik indekslerinin elde edilmesi

Maddelere ilişkin olarak elde edilen tüm KGO’ların ortalaması alınarak ölçeğin tamamına ait kapsam geçerlik indeksi (KGİ) hesaplanmıştır. Ölçeğin $KGİ > KGO$ (0,78) ise ölçeğin kapsam geçerliğinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yurdugül, 2005).

f) Kapsam geçerlik oranları/indeksi ölçütlerine göre nihai formun oluşturulması

Uzmanların belirttikleri görüşler ve veriler çerçevesinde sorular gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra 2 öğretmen ile pilot uygulama gerçekleştirilerek soruların anlaşılması konusunda ölçekler değerlendirilmiştir.

Görüşme yapılan öğretmenlerden yapılan doğrudan alıntılarla araştırmanın inandırıcılığı yükseltilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın dış geçerliğini (aktarılabilişliğini) artırmak için araştırma süreci ve bu süreçte yapılan işlemler ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir. Yapılan görüşmelerin süreleri uzun tutularak da uzun süreli etkileşim yoluyla iç geçerlik (inandırıcılığını) sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca, verilerin inandırıcılığını artırmak için toplanan verilerden elde edilen bulguların tutarlılığı kontrol edilmiştir. Araştırmanın iç güvenirliliğini (tutarlılığını) artırmak için bulgular doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Ayrıca görüşmeden elde edilen veriler üzerinde araştırmacı ve nitel araştırma konusunda deneyimli bir uzman ayrı ayrı kodlamalar yapmış ve kodlamalar karşılaştırılarak tutarlık oranı hesaplanmıştır. Araştırmanın dış güvenirliliğini (teyit edilebilirliğini) artırmak için başka araştırmacıların talep etmesi ya da gelecekte başka bir çalışmada karşılaştırmalar yapmak amacı ile araştırmanın ham verileri saklanacaktır.

3.5. Verilerin Analizi

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler tek tek araştırmacı tarafından bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Elde edilen veriler araştırmacı tarafından okunarak nasıl bir sınıflamanın yapılacağı belirlenmiş, araştırma öncesi ve araştırma süreci ile elde edilen bilgilere dayalı olarak temalar belirlenmeye çalışılmıştır. Ortaya çıkan bu kodlama listesi çözümleme süreci içerisinde zaman zaman değişikliğe uğramıştır. Bu kodlama sonrası hangi kodların bir arada bulunacağı yani ana temalar oluşturulmuştur. Kodlamalar başlangıçta iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı yapılmış, ardından tutarlılık oranları hesaplanmıştır. 1. araştırmacı 25, 2. araştırmacı 27 kod elde etmiştir. Elde edilen kodlar benzeşen ve ayrışan kodlar olmak üzere ayrılmıştır. Miles ve Huberman (1994) benzeşen kodları “Görüş Birliği” ayrışan kodları ise “Görüş Ayrılığı” şeklinde isimlendirmekte ve kodlayıcı güvenilirliği için Uzlaşma Yüzdesi = $\text{Görüş Birliği} / (\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}) * 100$ formülünü önermektedir. Kodlamalar arasındaki güvenilirlik %93 olarak hesaplanmıştır. Miles-Huberman güvenilirlik formülü değerinin %70’ten fazla olması kodlamalarının güvenilir olduğunu göstermektedir (Mamur Yılmaz & Bilici, 2016). Araştırmacılar tarafından belirlenen kod ve temalar arasında tutarlılık gözlemlendiği söylenebilir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerin yorumlanmasında betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analizin amacı, ham verilerin okuyucunun anlayabileceği ve isterlerse kullanabileceği bir biçime sokulmasıdır (İlgar & Topaç, 2013). Betimsel çözümlemede elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, belirlenmiş olan yöntem kapsamında ulaşılan veriler araştırmanın amacı doğrultusunda analiz edilmeye çalışılmıştır. İlk olarak; araştırmanın 1, 2, 3 ve 4. alt problemleri doğrultusunda 2005 ve 2018 yıllarındaki sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının karşılaştırmasının yapıldığı doküman analizi bulgularına ve yorumlarına yer verilmiştir.

4.1. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırması

4.1.1. 2005 ve 2018 Programlarının Vizyonu

2005 programında vizyon adlı bir başlığa yer verilirken, 2018 yılının ocak ayında yayımlanan, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda ise, vizyon başlığının yer almadığı görülmektedir. 2005 programının vizyonunda yer verilen ifadelere benzer şekilde, 2018 programının özel amaçlarının 1, 2, 12, 13 ve 15. maddelerinde yer verildiği tespit edilmiştir.

4.1.2. 2005 ve 2018 Programlarının Program Yaklaşımı

2005 yılında uygulanmaya başlanan sosyal bilgiler öğretim programı yapılandırmacı yaklaşım esas alınarak hazırlanan ilk sosyal bilgiler öğretim programı olma özelliği taşımaktadır.

Tablo 1: 2005 ve 2018 programlarının program yaklaşımı

2005	2018
Öğrenci merkezli (etkinlik merkezli)	Öğrenci merkezli (etkinlik merkezli)
Toplu öğretim yaklaşımı	Toplu öğretim yaklaşımı
Tematik yaklaşım	Tematik yaklaşım

2018 programında yaklaşım olarak bir değişikliğe gidilmediği görülmektedir. 2018 programında, 2005 programında olduğu gibi öğrenci merkezli, toplu öğretim ve tematik yaklaşım benimsenmiştir.

4.1.3. 2005 ve 2018 Programlarının Amaçları

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda programın amaçlarına “Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçları” olarak yer verilirken bu amaçlar, 2018 programında “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları” başlığı altında verilmiştir.

Tablo 2: 2005 ve 2018 programlarının amaçları

2005	2018
Çıkarılanlar	Yerine Gelenler
7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.	6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
16. Farklı zaman ve yerlerdeki toplumlar arası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.	7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
	16. Milli, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,

Tablo 2’de gösterildiği gibi, 2005 programındaki bulunan 17 amaçtan 15’inin 2018 programında da yer aldığı, onun yerine 2018 programında farklı üç amacın belirlendiği ve amaç sayısının 18’e çıkarıldığı tespit edilmiştir.

4.1.4. 2005 ve 2018 Programlarının Kazanımları

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın kazanım sayısı açısından yoğun olduğunu söylemek mümkündür. 2018 programı ile bu yoğunluk azaltılmaya çalışılmıştır.

Tablo 3: 2005 ve 2018 programlarının kazanımları

Sınıf	2005	2018
4. Sınıf	46	33
5. Sınıf	47	33
6. Sınıf	43	34
7. Sınıf	39	31
Toplam	175	131

2005 programında 175 kazanım bulunmaktadır. 2018 programında ise toplam 131 kazanıma yer verilmiştir. 2018 programında kazanımlar yaklaşık %25 oranında azaltılmıştır.

4.1.5. 2005 ve 2018 Programlarının İçeriği

4.1.5.1. 2005 ve 2018 Programlarının Öğrenme Alanları

2005 programı dokuz öğrenme alanı doğrultusunda hazırlanmıştır. Dördüncü ve beşinci sınıfla için sekiz öğrenme alanı, altıncı ve yedinci sınıflar için yedi öğrenme alanı bulunmaktadır. 2018 programı ise yedi öğrenme alanı çerçevesinde oluşturulmuştur.

Tablo 4: 2005 ve 2018 programlarının öğrenme alanları

2005	2018
Birey ve Toplum	Birey ve Toplum
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	İnsanlar, Yerler ve Çevre
Kültür ve Miras	Kültür ve Miras
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Küresel Bağlantılar	Küresel Bağlantılar
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilim, Teknoloji ve Toplum
Güç, Yönetim ve Toplum	--
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler (Sadece 4 ve 5. sınıf)	--
Zaman, Süreklilik ve Değişim(tüm öğrenme alanlarını kapsayan)	--
	Etkin Vatandaşlık

2018 programındaki öğrenme alanlarından altı tanesinin 2005 programındaki isimlerle programda yerini aldığı, çıkarılan üç öğrenme alanını kapsayan “Etkin Vatandaşlık” adıyla yeni bir öğrenme alanının programa eklendiği görülmektedir.

4.1.5.2. 2005 ve 2018 Programlarının Üniteleri

2005 programındaki üniteler incelendiğinde dördüncü ve beşinci sınıflarda 8 ünite, altıncı ve yedinci sınıflarda 7 ünite bulunduğu görülmektedir. 2018 programının tamamında 7 öğrenme alanı aynı isimlerle tema haline getirilerek üniteler oluşturulmuştur.

4.1.5.3. 2005 ve 2018 Programlarının Becerileri

2005 programında öğrencilere kazandırılması hedeflenen 15 adet beceri bulunmaktadır. “Yaratıcı Düşünme” ve “Bilgi Teknolojilerini Kullanma” becerileri kaldırılmış ve 14 yeni beceri eklenmiştir. Toplamda 2018 programında 27 adet becerinin yer aldığı belirlenmiştir.

Tablo 5: 2005 ve 2018 programlarının becerileri

2005	2018
Eleştirel Düşünme Becerisi	Eleştirel Düşünme
Yaratıcı Düşünme Becerisi	--
Problem Çözme Becerisi	Problem çözme
Karar Verme Becerisi	Karar verme
İletişim Becerisi	İletişim
Araştırma Becerisi	Araştırma
Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi	--
Girişimcilik Becerisi	Girişimcilik
Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma	Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
Gözlem Becerisi	Gözlem
Mekânı Algılama Becerisi	Mekânı algılama
Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi	Zaman ve kronolojiyi algılama
Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi	Değişim ve sürekliliği algılama
Sosyal Katılım Becerisi	Sosyal katılım
Empati Becerisi	Empati
--	Yenilikçi Düşünme
--	Dijital okuryazarlık
--	Finansal okuryazarlık

--	Harita kullanma
--	Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme
--	Kanıt kullanma
--	Konum analizi
--	Medya okuryazarlığı
--	Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
--	Hukuk okuryazarlığı
--	Politik okuryazarlık
--	Özdenetim
--	Çevre okuryazarlığı
--	İşbirliği

2018 programında, Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ) kapsamındaki 8 anahtar yetkinliğin öneminden ayrıca bahsedilmiştir. Bu anahtar yetkinlikler; ana dilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik algısı, kültürel farkındalık ve ifade olmak üzere belirtilmiştir (MEB, 2018). Yetkinliklerin büyük bir bölümü birbiriyle tutarlılık göstermekte ve birbirini desteklemektedir. Kazanımlar ve anahtar yetkinlikler birbiriyle ilişkilidir.

4.1.5.4. 2005 ve 2018 Programlarının Ara Disiplinleri

İlköğretimde, branş ne olursa olsun tüm derslerde işlenmesi gereken konulara ara disiplin denir (Yıldız, 2014). Ara disiplin uygulaması ilk defa 2004 ilköğretim programında uygulanmaya konmuştur. Ara disiplinler öğrencilerin günlük hayatı ve dersler arasında bağlantı kurmayı amaçlayan alanlardır. Alan yazında sosyal bilgiler ile ilgili yapılan tanımlar incelendiğinde dersin günlük hayatla ilişkilendirilmesinin ortak nokta olduğu söylenebilir. Bu durumda sosyal bilgiler dersi için ara disiplinler ayrı bir öneme sahiptir (Çengelci & Gündoğan Bayır, 2011).

Tablo 6: 2005 ve 2018 programlarının ara disiplinleri

2005	2018
Afetten korunma ve güvenli yaşam	--
Girişimcilik	--
İnsan hakları ve vatandaşlık	--
Kariyer bilinci geliştirme	--
Özel eğitim	--
Rehberlik ve psikolojik danışma	--
Sağlık kültürü	--
Spor kültürü ve olimpik eğitim	--

2005 programında 8 ara disiplin yer almış ve kazanımlar bu ara disiplinlerle ilişkilendirilmiştir. 2018 programında ara disiplinlerden bahsedilmemektedir.

4.1.5.5. 2005 ve 2018 Programlarının Değerleri

2005 programında 20 adet değere yer verilirken, 2018 programında 18 adet değer bulunmaktadır.

Tablo 7: 2005 ve 2018 programlarının değerleri

2005	2018
Adil olma	Adalet
Aile birliğine önem verme	Aile birliğine önem verme
Bağımsızlık	Bağımsızlık
Barış	Barış
Bilimsellik	Bilimsellik
Çalışkanlık	alışkanlık
Dayanışma	Dayanışma
Duyarlılık	Duyarlılık
Dürüstlük	Dürüstlük
Estetik	Estetik
Hořęr	--
Misafirperverlik	--
zgrlk	zgrlk
Sağlıklı olmaya önem verme	--
Saygı	Saygı
Sevgi	Sevgi
Sorumluluk	Sorumluluk
Temizlik	--
Vatanseverlik	Vatanseverlik
Yardıms severlik	Yardıms severlik
--	Eşitlik
--	Tasarruf

Tablo 7’de verildiği gibi, 2005 programındaki 20 değerden 16’sına 2018 programında da yer verilmiştir. 2018 programından, 2005 programındaki ‘hořęr, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, temizlik’ değerlerinin çıkarıldığı ve programa ‘eşitlik, tasarruf’ isimleriyle 2 yeni değerin eklendiği görülmektedir.

4.1.5.6. 2005 ve 2018 Programlarının Kavram Öğretimi

2005 programında kavram öğretimiyle ilgili olarak öğretmenlere rehberlik amacıyla 4 yıl boyunca öğrencilere verilecek kavramlar sınıflar düzeyinde listelenmiş, kavram öğretimiyle ilgili temel bilgi ve açıklamalara yer verilmiştir. Bu uygulamaya 2018 programında yer verilmemiştir.

4.1.6. 2005 ve 2018 Programlarının Öğrenme-Öğretme Sürecine Yönelik Açıklamaları

2005 programının öğrenme-öğretme sürecine yönelik açıklamalar “Öğrenme-Öğretme Süreçleri ve Öğretmenin Rolü” olarak verilirken, 2018 programında “Öğretim Programının Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar” olarak verilmiştir. 2018 programında bu hususlar 10 madde şeklinde verilmiştir. 2005 programındaki açıklamaların daha ayrıntılı olduğu söylenebilir.

4.1.6.1. 2005 ve 2018 Programlarının Etkinlik Örnekleri

2005 programında etkinlik örnekleri her sınıf düzeyinde ve her kazanıma özel ayrı ayrı verilmiştir. 2018 programında ise etkinlik örneklerine yer verilmemiştir.

4.1.6.2. 2005 ve 2018 Programlarının Kazanımlar İçin Açıklamaları

Her iki programda da kazanımların açıklamaları bulunmaktadır. 2005 programında etkinlik örnekleri ve kazanımlar için açıklamalara ayrı ayrı yer verilmiştir. 2018 programında ise her kazanımın açıklaması yapılmamış, bazı kazanımlar için açıklamalar verilmiştir.

4.1.7. 2005 ve 2018 Programlarının Ölçme-Değerlendirme Boyutu

2005 programında ölçme-değerlendirmeye dair dördüncü ve beşinci sınıflar için 18, altıncı ve yedinci sınıflar için 37 sayfa açıklamaya yer verilmiştir.

2018 programında ise, bu açıklamalar 7 madde halinde, öğretim programlarındaki ölçme-değerlendirme uygulamalarına ilişkin ilkelerin sıralandığı sosyal bilgiler alanına özgü olmayan genel nitelikli bir metin halinde verilmiştir.

4.2. Öğretmenlerin 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na İlişkin Görüşleri

Araştırmanın beşinci alt problemi “2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na yönelik öğretmen görüşleri amaç, içerik, öğrenme - öğretme süreci ve ölçme - değerlendirme açısından nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Belirlenen probleme yanıt aramak üzere sosyal bilgiler dersi öğretmenleri ile araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu doğrultusunda görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler sonucunda ulaşılan veriler aşağıda sunulmuştur. Verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular, belirlenen temalar yardımıyla örgütlenmiş ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

1. 2018 programının amaçlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

<i>Temalar</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
-Amaçlar ve Kazanımların Birbirine Uygunluğu	11	55
-Kazanımların Açıklık ve Anlaşılabilirliği	14	70
-Kazanımların Birbirleriyle Tutarlılığı	13	65
-Kazanımların Öğrenci Seviyesine Uygunluğu	6	30

Tablo 8: Öğretmenlerin programın amaçlarına ilişkin görüşleri

Tablo 8’de görüldüğü gibi, öğretmenlerin 1. soruya verdikleri yanıtlar; amaç ve kazanımların birbirine uygunluğu, kazanımların açıklık ve anlaşılabilirliği, kazanımların birbiriyle tutarlılığı, kazanımların öğrenci seviyesine uygunluğu temaları çerçevesinde şekillendirilmiştir.

Amaçlar ve kazanımların birbirine uygunluğundan bahseden öğretmenlerin tamamı, 2018 programının kazanımlarını amaçlara uygun bulduklarını belirtmişlerdir.

“Programın amaçlarının, Türk eğitim sisteminin genel yapısına ve karakteristik özelliklerine uygun olduğunu düşünüyorum.” (Ö2)

“Amaçları programa uygun buluyorum. Kazanımlar da amaçlara uygun olarak hazırlanmış.” (Ö3)

Kazanımların açıklık ve anlaşılabilirliğinden bahseden öğretmenlerin genel olarak olumlu görüş bildirdiği söylenebilir.

“Kazanımlar gayet sade, açık ve anlaşılır.” (Ö4)

“Kazanımların anlaşılabilirliği açısından bir problem olduğunu düşünmüyorum.” (Ö9)

“Kazanımlar açık ve öğrencilerin sosyal bilgiler öğrenmesinde faydalı.” (Ö12)

Bunların yanı sıra 5 öğretmen kazanımları açık ve anlaşılır bulmadıklarını söylemişlerdir. Her kazanım için açıklamalara yer verilmemesinin, kazanımları daha yoruma açık hale getirdiğini belirtmişlerdir. Kazanımların kapsamını geniş bulduklarını, konu alanlarının daraltılması ve daha açıklayıcı olması gerektiğini söylemişlerdir.

“Zaman az ama kazanımların kapsamı geniş ve bu kazanımları istediğiniz kadar doldurabilirsiniz. Kazanımların sınırlarının net bir şekilde belirlenmesi gerekiyor. Şimdi matematik programında şöyledir; iki basamaklı sayı ile iki basamaklı sayının çarpımı. O kadar net. Bizde içini çok fazla doldurabilirsiniz, her bir kazanım için kitap yazılabilir.” (Ö8)

“Her kazanımın açıklaması yok. O yüzden de açıkçası çok anlaşılır bulmuyorum.” (Ö1)

Kazanımların birbirleriyle tutarlılığı konusunda görüş bildiren öğretmenlerin 9’u kazanımları birbirleriyle tutarlı bulduklarını söylemişlerdir.

“Genel olarak önceki senelere göre programdaki kazanımların daha birbirini tamamlayıcı şekilde hazırlandığını düşünüyorum o tarafı güzel. Kazanımların birbirini devam ettiriyor olması açısından iyi olduğunu düşünüyorum.” (Ö4)

Aksi görüş bildiren 4 öğretmen; kazanımların birbirleriyle tutarlı ve bağlantılı olmadığını, kazanımların birbirini tamamlamadığını ve özellikle 7. sınıf tarih konularının kronolojiye uygun olarak sıralanmadığını öne sürmüşlerdir.

“Özellikle ben 7. sınıflarda sıkıntı yaşadım yani verilmesi gereken konular verilmemiş yeni programda. Örneğin Anadolu Selçukluları 6. sınıfta almaları gerekiyordu ama alınmamış. Bu yüzden konuya girerken belirli aşamalarda sıkıntı yaşadık.” (Ö7)

“...ama bazı kazanımlar birbiriyle tutarlı değil. Mesela 7. sınıflarda bazı kazanımlar birbirini tamamlayıcı nitelikte değil. Konular kronolojik sıraya göre düzenlenmemiş bunun sıkıntısını yaşıyoruz.” (Ö10)

“Örneğin Osmanlı Devleti yükselme döneminde denizlerdeki gelişmeler ile karalardaki gelişmeler olarak verilmiş. Kronolojik sıraya göre gitmeyince çocukların kafası karışıyor. Ben ilk göreve başladığım günden beri padişah dönemlerini sırayla anlatıyorum. O süreci ancak o şekilde anlayabiliyor çocuklar. Öteki türlü ‘‘Hocam o padişah ölmemiş miydi?’’ diyebiliyorlar.’’ (Ö9)

“Osmanlı tarihi çok karışık. Yani öğrencilerin anlaması bu açıdan oldukça zor, sıkıntılı. Çünkü konular bağlantılı değil mesela bir padişah dönemini almış birden öbür tarafa atlamış.’’ (Ö5)

Bunların yanı sıra, kazanımların öğrenci seviyesine uygunluğundan bahseden öğretmenler bu konuda olumlu görüş bildirmişlerdir. 2018 programındaki kazanımların öğrenci seviyeleri gözetilerek hazırlandığını ve öğrencilerin konuları kavramada genel olarak büyük zorluklar yaşamadıklarını söylemişlerdir.

“Özellikle 6. sınıflarda öğrenmesi güç konular vardı. Bunlardan birisi ölçekler ve hesaplamalar. Onlara bu programda kazanım olarak yer verilmemesi bence yeni programın bir avantajı diyebilirim. Çocuklar bu konuları öğrenmede zorlanıyorlardı.’’ (Ö11)

“Önceki programa göre kazanımlar çocukların seviyelerine göre yeniden düzenlenmiş. Böyle olunca da çocukların konuları anlaması kolaylaştı.’’ (Ö16)

Yükselir (2006)’in 2005 programı ile ilgili araştırması sonucunda dersin toplum ihtiyaçlarına uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın Arslantaş (2006) ise yaptığı araştırmada programın, öğrencilerin ilgi ve isteklerini karşılamakta yetersiz kaldığı sonucuna ulaşmıştır. 2018 programını incelediğimiz bu çalışmada ise öğretmenler, amaçlar ve kazanımlar açısından programla ilgili genel olarak olumlu görüş bildirmişlerdir.

2. 2018 programının içeriğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Temalar	f	%
-Atatürkçülük Konuları	8	40
-Eklenen Becerilen Öğrenci Seviyesine Uygunluğu	11	55
-Çıkarılan Değerlerin Türk Toplum Yapısına Etkileri	10	50
-Kavramların Öğrenci Seviyesine Uygunluğu	6	30

Tablo 9: Öğretmenlerin programın içeriğine ilişkin görüşleri

Tablo 9’da öğretmenlerin “2018 programının içeriğini nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ile ilgili belirlenen temalar yer almaktadır. Öğretmenler programın içeriğinden bahsederken Atatürkçülük konuları, eklenen becerilerin öğrenci seviyesine uygunluğu, çıkarılan değerlerin Türk toplum yapısına etkileri, kavramların öğrenci seviyesine uygunluğu gibi konulardan bahsetmişlerdir.

Görüşme yapılan öğretmenler programın içeriğine değinirken Atatürkçülük konularının azalmış olmasına dikkat çekmişlerdir. Bu konuda görüş bildiren öğretmenler Atatürkçülük konularının azaltılmış olmasını programın bir eksikliği olarak belirtmişlerdir. Bu konuların öğrenci seviyeleri gözetilerek çıkarılmış olabileceğini düşündüklerini fakat yine de programda yer verilmesi gerektiği düşüncesinde olduklarını gerekçeleri ile belirtmişlerdir.

“Müfredatta Atatürkçülük konularında ve Atatürk İlke ve İnkılaplarıyla ilgili gözle görülür bir azalma var. Gelecek kuşaklara aktarmakla yükümlü olduğumuz milli değerlerimizin programdan çıkarılması demek. Bu durum da öğrencilerin milli benlik, özsel kimlik ve milli duygularını sekteye uğratmakta.” (Ö2)

“Yani her ne kadar ilkeler konusu zor da olsa en azından çocuklar 8.sınıfa gelmeden bu konuya aşina olabiliyorlardı.” (Ö3)

“Atatürk ilkeleri konularının çıkarılmış olması ve Atatürk’e programda daha az yer veriliyor olması kesinlikle bir eksiklik.” (Ö15)

“Sanırım Atatürkçülük konularının öğrencilere ağır geleceği düşüncesiyle değişiklik yapılması uygun görüldü. Fakat bence Atatürk ve düşünceleri öğrencilere ne kadar erken verilirse öğrencilerin vatan ve tarih sevgisi o kadar artacaktır.” (Ö20)

Bu görüşlerin yanı sıra Atatürkçülük konularının azaltılmasının ve Atatürk İlke ve İnkılaplarının programda yer almamasının öğrenci düzeyi açısından daha olumlu olabileceğini Öğretmen 11 şu sözlerle dile getirmiştir:

“5.sınıflarda artık biliyorsunuz Atatürkçülük konularına yer verilmiyor bu bir eksiklik. Ben şahsen Atatürkçülük konularına daha çok yer verilmesi taraftarı bir insanım. Sonuçta Cumhuriyetimizin kurucusu, onun fikirleri yolumuzu aydınlatıyor. Ama gerçekten çocuklar o konularda zorlanıyorlardı. Fazla soyut geliyordu, öğrenemiyorlardı.” (Ö11)

Eklenen becerilerin öğrenci seviyesine uygunluğu ile ilgili görüş bildiren öğretmenler, yeni becerilerin programın bir artısı olduğunu söylemişlerdir. Öğretmenlere kolaylık sağlanması amacıyla beceriler soruda; dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık ve politik okuryazarlık olmak üzere konu alanı daraltılarak verilmiştir. Öğretmenler genel olarak, öğrencilerin bu becerilere ortaokul seviyesinde sahip olabilmesinin önemine değinmişlerdir.

“Öğrencilerin bu konuda biraz daha yetersiz olduğunu gözlemliyoruz. Özellikle finansal okuryazarlık dijital okuryazarlık konusunda öğrenciler yeterli olduklarını zannediyorlar fakat yeteri kadar vakıf değiller. Teknolojinin faydaları ve zararları konusunda çok vakıf değiller bu nedenle de bunların eklenmiş olması bence mantıklı olmuş. Politik okuryazarlığın eklenmiş olmasına da çocukların var olan gündemi takip edebilmeleri açısından faydalı olmuş diyorum. Çocuklar sadece aileden öğrendikleri ve çevreden duydukları kadar vakıflar. En azından bunların bilimsel olarak ve derslerde anlatılıyor olması öğrencilerin bu becerileri küçük yaşlarda edinmeleri daha önemli. Ki seçmen yaşının da düştüğünü düşünecek olursak çocukların bu yaşlarda vakıf olması daha mantıklı diye düşünüyorum bunlarla ilgili.” (Ö9)

“Özellikle dijital okuryazarlık üzerinde daha fazla duruluyor olması güzel. Artık çocuklar konuşmayı öğrenmeden önce telefonlarla tabletlerle ilgilenmeye başlıyorlar. Okula başlamadan önce teknolojiyle çoktan tanışmış oluyorlar. Dolayısıyla teknolojiyi nasıl doğru kullanacaklarını, doğru bilgiye nasıl ulaşacaklarını bu yaşlarda öğrenmeleri gerekiyor.” (Ö6)

2005 programı ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, sosyal bilgiler müfredatında öğrencilere doğrudan kazandırılması öngörülen becerilere yönelik öğrencilerde birtakım eksikliklerin olduğu sonucuna varılmıştır (Atik, 2006; Gögebakan Yıldız, 2012; Çelik Bayramoğlu, 2016; Ablak, 2017). Bu eksikliklerin giderilmesi amacıyla kazandırılması öngörülen bu becerilere dair öğrencilere ön bilgi verilmesi ve sosyal bilgiler öğretim programı amaç, temel felsefe, öğrenme alanları vb. açılarından her dönemim başında dönem boyu uygulanacak müfredatın öğrencilere tanıtılması önerilmiştir (Ablak, 2017). Bu bulgular 2018 programı için de geçerlidir. 2018 programına eklenen yeni beceriler öğretmen görüşlerine göre programın artısı olarak belirtilmiş olsa da programın beceriler açısından öğrencilere tanıtılması gerekmektedir.

Programdan çıkarılan değerler (hoşgörü, misafirperverlik) ile ilgili görüş bildiren öğretmenler, bu değerlerin toplumumuzdaki önemine ve bu değerlere sosyal bilgiler programında yer verilmemesinin Türk toplum yapısına etkilerine değinmişlerdir. Görüş bildiren öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, programda olsun ya da olmasın öğrencilerin bu değerleri sosyal bilgiler dersinde kazanmaları için kendilerinin çaba gösterdiklerini söylemişlerdir. Öğretmenler çıkarılan değerleri önemli bulduklarını belirtmişlerdir. Bu değerlerin öncelikle ailede verilmesi gerektiğinden de bahsetmişlerdir.

“Programda değer olarak yer verilmese de tamamen çıkarılmış değil aslında. Yine hoşgörü konuların içerisinde geçiyor, geçmiyor değil; ama tabii ki bu tür değerlerin bizim kültürümüzde önemli bir yeri var çıkarılmaması gerekiyordu. Daha da aslında ön plana çıkarılması gerekiyordu bence.” (Ö5)

“Misafirperverlik kültürümüzün olmazsa olmazıdır, olması gerekenidir. Küçük yaşlarda ailede kazanılması gereken bir değerimizdir. Biz de programda olmamasına rağmen derslerimizde yine Türklerin nasıl misafirperver olduklarını öğrencilere anlatıyoruz.” (Ö1)

2005 programı ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, sosyal bilgiler dersinde belirlenen değerlerin kazanımını ailenin, çevrenin ve medyanın önemli ölçüde etkilediği, ailenin öğrenim düzeyinin ve öğrencilerin arkadaş çevresinin değer kazanımında önemli derecede etken olduğu sonuçlarına varılmıştır. Öğretmenlerin sosyal bilgiler programında kazandırılması hedeflenen değerlerin öğretimi konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları da gözlemlenen sonuçlar arasında yer almaktadır (Baydar, 2009; Aktaş, 2010; Sadıkoğlu, 2013; Sağlam, 2014). Bu araştırmalar sonucunda ulaşılan bulgular doğrultusunda değerler eğitiminin yalnızca okulda değil hayatın her alanında gerçekleşebileceği sonucuna ulaşılmaktadır. 2018 programında yer verilmeyen ve öğretmen görüşlerine göre programın eksikliği olarak görülen bazı değerlerin eğitiminin ailede başlaması ve sosyal bilgiler programında yer almıyor dahi olsa okulda devam etmesi gerekmektedir.

Görüşme yapılan öğretmenler kavram öğretimi konusunda daha çok kavramların öğrenci seviyesine uygunluğu konusuna değinmişlerdir. Önceki yıllara göre sosyal bilgilerde kavram öğretiminin daha kolay olduğunu, kavramların genel olarak öğrenci seviyelerine uygun olduğunu, sadece 7. sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanı konularında bazı kavramların seviyeye uygun olmadığını

belirtmişlerdir. Konuları işlerken öğrencilerin ezberlemelerine gerek kalmadan kavramları yaşamlarından örneklerle öğrenebildiklerini dile getirmişlerdir.

“Zihin haritalarında kavramlar ön plana çıkarılmış. Son yıllarda şunu gördüm kavram ön plana alınmış. Zaten bizim öğrencilerin en büyük sıkıntıları kavramlar konusunda. Kavramları anlamada sıkıntı çekiyorlar yani kavramı yerine oturtamıyorlar. Kavramlar üzerinden gidilmesi bence iyi olmuş. Ama bazı gereksiz ayrıntılar var. Mesela tutulmuş bu sene Osmanlı devlet arması. Öğrenciyi çok fazla ilgilendiren bir şey değil aslında Osmanlı devlet arması. Üzerindeki sembollerin de zaten hangi anlama geldikleri bilinmiyor ama konu içerisine konulmuş yani bence çok gereksiz öğrenciler için. Bir ortaokul öğrencisi için zor, bunlara dikkat edilmesi gerekiyordu bence.” (Ö5)

“...7. sınıflarda kavramlarda da bence daha Türkçeleştirilmiş kavramların olması gerektiğini düşünüyorum.” (Ö19)

2005 programı ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, kavramların etkili bir şekilde öğretilmeden ezberlendiğinde, öğrencilerin kavramları anlamakta ve ifade etmekte zorluk çektikleri, birçok kavram yanlışına sahip oldukları ve öğrencilerin konu olarak birbirine yakın olan kavramlardan birini tanımlamaya çalışırken diğerinin özelliklerini kullandıkları belirlenmiştir (Yükselir, 2006; Ünlü, 2011; Rüzgar, 2014). Bu araştırmaya göre, 2018 programında öğretmenler kavramların öğrenci düzeyine daha uygun olduğunu belirtmişlerdir. Fakat öğretmenler kavram öğretimi konusunda kullanılabilecek öğretim yöntem ve tekniklerinden bahsetmemişlerdir.

3. 2018 Programını öğrenme - öğretme süreci açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Temalar	f	%
-Ders Kitapları İçerik Yetersizliği	14	70
-EBA ve Akıllı Tahta Kullanımı	10	50
-Konuları Yetiştirmede Ders Saati Yetersizliği	11	55

Tablo 10: Öğretmenlerin öğrenme-öğretme sürecine ilişkin görüşleri

Tablo 10’da ‘‘2018 programını öğrenme - öğretme süreci açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?’’ sorusuna öğretmenlerin verdikleri yanıtlar ile ilgili belirlenen temalar yer almaktadır. Görüşme yapılan öğretmenler öğrenme – öğretme sürecinde karşılaştıkları 2 büyük güçlükten bahsetmişlerdir. %70 oranında ders kitaplarını yetersiz bulduklarını dile getirmişlerdir. Eğitim ve öğretimin temel araçlarından biri olan ders kitapları, okullarımızın toplumsal, ekonomik ve birey yetiştirme fonksiyonlarının gerçekleştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadırlar (Kızılcıaoğlu, 2003). Öğretmenlerin verdikleri yanıtlara göre ders kitaplarını yetersiz bulmalarının en çok göze çarpan sebebi, kitaplarda programdaki kazanımların tümüne yönelik içeriklere yer verilmemesi olmuştur.

‘‘Bazı kazanımlarla ilgili konu başlığını verip kitapta çok az bir bilgi veriliyor. Ancak bizden istenilen kazanım çok daha fazla. Mesela özellikle 7’deki Osmanlı konularında bunu yaşıyoruz. 5’lerde bazı konularda, teknoloji toplum konularında bunu yaşıyoruz. Başlık var içerik çok fazla yok. Mesela bölgelerle ilgili her şeyi vermemiz isteniyor ama kitapta çok az bir bilgi var 3 sayfada geçmiş. Ama bölgelerle ilgili tüm ayrıntıları vermemiz gerekiyor. Bu noktada sıkıntılar var kitaplarda.’’ (Ö4)

‘‘Bizim öğrenciliğimizde şöyle bir şey vardı. Kitabımız vardı, öğrenciden öğrenmesini istediğin ya da beklediğin şey neyse bu kitabın içinde vardı. Sınavda öğrenciler de bu kitaptan sorumluydu ya da ünite sonunda bölüm sonunda sorular olurdu. Sorular bu kitabın içeriği ile ilgiliydi. Şimdiki kitapta bahsedilmiş tamam ama konunun sonuna gelince bırakın kavramları, harfinin geçmediği şeylerle ilgili sorular var.’’ (Ö8)

‘‘Materyal konusunda sıkıntı yaşıyorum. Kendim materyal bulmaya çalışıyorum. Ders kitabını da bu konuda yeterli görmüyorum. Mesela akarsu konusu işlenirken sadece Fırat ve Dicle verilmiş kitapta ama ben diğerlerini de çocuklara not ettiriyorum anlatıyorum. Zaten kazanımda da hepsinin anlatılması isteniyor fakat kitapta sadece Fırat ve Dicle verilmiş. Bu konuda bir tutarsızlık söz konusu.’’ (Ö12)

Bunların yanı sıra öğretmenler, kitaplardaki eksikliklerden dolayı ister istemez ek kaynaklara başvurmak durumunda olduklarını belirtmişlerdir. Kitaplardaki etkinliklerin de konuları pekiştirmede yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Kitapların dersin içeriğini tam olarak karşılamıyor olması öğretmenlerin EBA ve akıllı tahta kullanımını arttırdığı düşünülmektedir. Özellikle teknolojik olanakların yeterli olduğu okullarda çalışan öğretmenler kitapların yanı sıra teknolojiyi de derslerinde kullandıklarından bahsetmişlerdir.

“Akıllı tahtaları çok yaygın kullanmaya başladık. Okul olarak da donanım olarak da buna sahibiz. Çok iyi oluyor özellikle sosyal bilgiler dersi için. Şimdi ben depremi çocuklara yaşatamam. Ama görsel olarak gösterdiğimde videolardan, EBA’dan çocuklar için çok pekiştirici oluyor.” (Ö4)

“Dersimiz bol bol etkinlik kullanılması gereken bir ders bu yüzden programın daha çok etkinlik örneğiyle öğretmenlere yardımcı olması bizim açımızdan daha iyi olabilirdi. Yine de çocuklara internet üzerinden, Morpa Kampüs EBA gibi sitelerden etkinlik örnekleri, videolar, sorular verebiliyoruz.” (Ö18)

Görüşme yapılan öğretmenlerin verdiği yanıtlara göre öğrenme – öğretme sürecinde karşılaşılan diğer bir güçlüğü ise konuları yetiştirmede ders saati yetersizliği olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler sosyal bilgiler programının yoğun olmasından ve konu alanının çok geniş olmasından dolayı ders saatinin konuları yetiştirmede yetersiz olduğunu dile getirmişlerdir. Bununla birlikte, konuları bir şekilde yetiştirebildiklerini fakat öğrenme-öğretme süreci boyunca, her konu için gerekli gördükleri yöntem/teknikleri uygulayamadıklarını belirtmişlerdir. Ders saati konusunda görüş bildiren öğretmenler özellikle 7. sınıf programının, ders saati göz önünde bulundurulduğunda, kazanımlar açısından yoğun olduğu görüşünü belirtmişlerdir.

“Dersin kapsamı çok geniş yetiştirmemiz gereken konu sayısı her sınıfta çok fazla buna rağmen ders saatinin az olması tam bir ironi. Ders saatimizin artırılması gerekiyor.” (Ö17)

“Şöyle söyleyeyim sosyal bilgiler ders saatimizin 3 saatle sınırlı olduğunu düşününce konuların kazanımların hepsinin üzerinde durulması oldukça zor. Şu haliyle bile (kazanımlar azaltıldığı halde) program ders saatine göre çok yoğun kazanımlar yönünden.” (Ö3)

“Öğrenme-öğretme açısından 3 saat ders olması sıkıntı yaratıyor. Bir de bizim derslerimiz diğer dersler gibi değil daha çok öğrencilerin anlamasına tartışmasına dayanan bir ders. Yani öğrenci kendisini derste ifade edebilmeli ama zaman sıkıntısı yüzünden ona fırsat kalmıyor.” (Ö5)

“Kesinlikle zaman problemi var kazanım yoğunluğuna rağmen. Ders saati yeterli değil mesela bir konuya üç ders saati zaman ayrılmış planda hiçbir şey anlatmasanız, sadece ders kitabından metinleri okutsanız bile yetmez o 3 saat.” (Ö8)

2005 programı ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, sosyal bilgiler dersi öğretim programının genel amaçlarına ulaşmak için ders saatlerinin yetersiz

olduğu sonuçları ortaya çıkmaktadır. Çalışmalarda, öğretmen merkezli işlenen derslerde ders kitaplarının genellikle birincil kaynak olarak kullanıldığı fakat ders kitaplarının sosyal bilgiler programının uygulanmasında tek başına yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır (Yükselir, 2006; Arslantaş, 2006; Polat, 2012). 2018 programının incelendiği bu araştırmaya göre ders kitaplarının yetersizliği konusu günümüzde de devam etmektedir. Ders kitapları, 2018 programının gerektirdiği şekilde uygulanabilmesi açısından geliştirilmelidir.

4. 2018 programının ölçme ve değerlendirme durumları hakkında neler düşünüyorsunuz?

<i>Temalar</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
-Tanıma Değerlendirme	3	15
-İzleme/Biçimlendirme Değerlendirme	9	45
-Sonuç Odaklı Değerlendirme	20	100

Tablo 11: Öğretmenlerin ölçme değerlendirme sürecine ilişkin görüşleri

Tablo 11’de öğretmenler ile yapılan görüşmelerin 4. sorusu olan ‘‘2018 programının ölçme ve değerlendirme durumları hakkında neler düşünüyorsunuz?’’ sorusuna verilen yanıtlar ile ilgili belirlenen temalar yer almaktadır. 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programında eğitim ve öğretim sürecinde gerçekleştirilecek ölçme ve değerlendirme uygulamaları tanıma, izleme-biçimlendirme ve sonuç (ürün) odaklı olmak üzere üç aşamada ele alınmıştır. Bu bilgidan yola çıkarak ölçme – değerlendirme durumlarına ilişkin tabloda gösterildiği gibi temalar oluşturulmuştur. Görüşme yapılan öğretmenlerden yalnızca 3’ü değerlendirmeyi bu üç aşamada gerçekleştirdiklerini dile getirmişlerdir.

“Ölçme değerlendirme yaparken çocuklardan dönüt almaya çalışıyoruz. Yani ne anladı, konuyla ilgili neyi kavrayabildi bunları ölçmeye çalışıyoruz. Tabi bunu yaparken de bazen küçük quizler yapıyoruz bazen de sınavlar yapıyoruz. Ya da bir sonraki derste öğrenci konuyu ne kadar anlamış anlamamış bunu öğrenciye soruyoruz konunun kısa tekrarını yapıyoruz. Tabi bu biraz da şununla çok ilgili öğrencinin hazırbulunuşluk seviyesi ile ilgili. Eğer öğrenci kapasitesi yüksekse bize en ufak bir sıkıntı çıkmıyor ama kapasite zayıfsa geriye dönütler almak da zorlaşıyor

yani öğrenci konuyu istenilen şekilde kavrayamıyor. Zaten hızlı geçmek zorundayız konular yetişmiyor diye o zaman da sıkıntı oluyor tabi. ” (Ö5)

“Ölçme değerlendirmenin yalnızca sınavlarla olmaması gerektiğini düşünüyorum. Konuya başlamadan önce öğrencilerin hazırbulunuşluklarının ölçülüp seviyenin tespit edilmesi gerekiyor bence. Öğrenme sürecinde de öğrencilerin ne kadar öğrendiği, hangi noktalarda eksik öğrendiklerinin tespit edilmesi gerekiyor. ” (Ö3)

Öğretmenlerin 6’sı izleme/biçimlendirme ve sonuç odaklı değerlendirme uyguladıklarını belirtmişlerdir.

“İki tane sınav yapıyoruz, üç tane de ders içi performans notu veriyoruz Bunun yanında süreç içinde de değerlendirme yapıyoruz. Yani programın verdiği şekliyle ders içinde uyguluyoruz hem süreç içerisinde hem süreç sonunda. ” (Ö12)

“Yapmamız gereken sınavlar dışında ben konu işledikçe soru – cevap şeklinde konuları anlayıp anlayamadıklarını, hangi kısımlarda çoğunluğun sıkıntı yaşadığını öğrenmeye çalışıyorum. Verdiğim ödevlerle de eksikliklerin tamamlanması için çabalıyorum. ” (Ö15)

“Ben iki yazılı ve üç ders içi performans notu veriyorum. Bu ders içi performansları da ünite sonlarında yaptığım küçük quizler sayesinde veriyorum böylece eksiklerini de görebiliyorum. Ve bir proje ödevi oluyor. ” (Ö13)

11 öğretmen ise yalnızca sonuç odaklı değerlendirmeden bahsetmişlerdir. Öğrenmenin gerçekleşebilmesi ve kalıcı hale gelebilmesi için değerlendirmenin bu üç aşamada gerçekleştirilmesi çok önemlidir. Fakat öğretmenlerin genel olarak yalnızca sonuç odaklı değerlendirme üzerinde durdukları tespit edilmiştir.

“Ölçme değerlendirme anlamında iki sınav yapıyoruz. Kazanımlara yönelik, kazanımlara göre soru hazırlamaya çalışıyoruz. ” (Ö4)

“Onda bir sorun yok, ölçme değerlendirme açısından bir sıkıntı yaşanmıyor hiç. Var olan kazanımlara yönelik ölçme değerlendirmeyi uygun bir şekilde iki yazılı sınav olarak gerçekleştirme imkânımız var. ” (Ö14)

Değerlendirme, sadece not vermek olarak algılanmamalıdır. Sürece başlamadan önce ve süreç içerisinde, öğrencilerin hazırda var olan bilgilerinin ve eksiklerinin tespit edilmesi de bir değerlendirmedir. Tabii bunların yanı sıra

öğretmenlerimizin değerlendirmeye gereken zamanı ayıramamalarının sebebinin ders saati yetersizliği olabileceği de düşünülmektedir.

2005 programı ile ilgili yapılan çalışmalarda, 2005 yılından sonra uygulanmaya başlanan sosyal bilgiler programının getirdiği yenilikler bakımından öğretmenler tarafından uyum sorunu yaşanmasına neden olduğu ve öğretmenlerin yeteri kadar hizmet içi eğitimi almamış olmasının öğretmenlerin programı tam anlamıyla anlaması ve uygulaması konusunda sıkıntılara neden olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmalara katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu hizmet içi eğitim almadıklarını ya da aldıkları hizmet içi eğitimin yeterli olmadığını belirtmişlerdir (Algan, 2008; Başkonuş, 2011). 2018 programının incelenmesi amacıyla alınan öğretmen görüşlerine göre, ölçme-değerlendirme konusunda hizmet içi eğitimlerin yeterli olmadığı ve daha kapsamlı hizmet içi eğitime ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5. Size göre 2018 programının 2005 programına göre güçlü yönleri nelerdir?

<i>Temalar</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
-Kazanımların Azaltılması ile Programın Sadeleşmiş Olması	14	70
-Ezberden Kurtarılmış Olması	6	30
-Aktif ve Araştırmaya Yöneltilmiş Olması	5	25
-Kazanımların Öğrenci Seviyesine Uygun Olması	5	25

Tablo 12: Öğretmenlerin programın güçlü yönlerine ilişkin görüşleri

Tablo 12’de öğretmenler ile yapılan görüşmelerin 5. sorusu olan “Size göre 2018 programının 2005 programına göre güçlü yönleri nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar ile ilgili belirlenen temalar yer almaktadır. Görüşmeler sonucunda kazanımların azaltılması konusunda iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin % 70’i kazanımların azaltılmasını programın güçlü yönü olarak belirtirken, %30’u zayıf yönü olarak belirtmiştir. Kazanımların azaltılmasının neden programın zayıf yönü olarak belirtildiği 6. sorunun analizinde ayrıntılı olarak betimlenmiştir. Görüşme yapılan öğretmenlere 2018 programının 2005 programına göre güçlü yönleri sorulduğunda ağırlıklı olarak, kazanımların azaltılması ile programın daha sade bir hale geldiğini ve programdaki yoğunluğun biraz da olsa hafifletildiği görüşünde olduklarını belirtmişlerdir.

“Kazanımların azaltılması gayet isabetli olmuş. Çünkü sosyal bilgilerde konu çok yoğunlu. Haftada 3 saat ders olması bizim işimizi zorlaştırıyordu. Şimdi kazanımların azaltılması tabi konuları da rahatlatmış. O açıdan güzel.” (Ö5)

“Hatta daha da azaltılmalı yani net olsun. Az ve öz ama onu iyi öğretelim çocuklara.” (Ö8)

“Azaltılması konusunda bazı sınıflarda yeterli olmuş ama bazı sınıf düzeylerinde kazanımların daha fazla azaltılması gerektiğini düşünüyorum. Beşinci altıncı sınıflarda az olması faydalı yedinci sınıflarda biraz daha azaltılabilmeli diye düşünüyorum.” (Ö9)

“Yani bazı kazanımlar vardı birbirinin tekrarı gibiydi zaten artmasına da gerek yoktu bence böyle daha iyi.” (Ö11)

Görüşme yapılan öğretmenler programın güçlü yönü olarak eskiye nazaran ezberden kurtarılmış olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

“Ezberden kurtarılmış, yorumlamaya dayalı olmuş. Tartışma ve yorumlama ön plana alınmış.” (Ö5)

“Yeni programın daha çağımıza uygun olduğunu düşünüyorum. Daha ezberden kurtarılmış olduğunu düşünüyorum.” (Ö6)

“Ezbere dayalı anlatım yerine yoruma dayalı anlatıma ağırlık verilmesi güçlü yönlerinden.” (Ö16)

2018 programının 2005 programına göre daha aktif ve araştırmaya yöneltici olduğu görüşü de ortaya çıkmıştır. İki program da yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak hazırlanmış olsa bile, bu anlayışın 2018 programına daha fazla yansıdığı düşünülmektedir.

“2018 programında daha aktif ve araştırmaya yöneltici bir gelişim söz konusu. Öğrenme-öğretme süreci boyunca hem öğrenci kendisini daha ileri taşıyabilmekte hem öğretmen kendini öğrencileri için daha kapsamlı bir hale getirebilmektedir.” (Ö2)

“...hem de teknolojiyle desteklenmiş olması programın olumlu yönleri kanımca. Öğrenciler daha aktif bir şekilde derse katılabiliyorlar.” (Ö10)

“Öğrenci süreçte daha aktif. Teknolojik imkânların da gelişmiş olmasıyla araştırmalarla ve projelerle öğrendiklerini pekiştirebiliyorlar.” (Ö19)

Bunların yanı sıra öğretmenler, 2018 programını kazanımlar yönünden öğrenci seviyesine daha uygun bulduklarını belirtmişlerdir.

“Yoğun geliyordu bazı konulardaki, mesela altılardaki enlem boylam konusu var Dünya’nın şekli ile ilgili. Ondaki kazanımlar biraz ağır geliyordu çocuklara şimdi hafifletilmiş seviye düşürülmüş. Hesaplamalar vardı onlar çıkarılmış güzel olmuş biraz daha iyi. Lisedekiler zor anlıyorken altıda bunları beklemek biraz zor oluyordu.” (Ö14)

“2005 programına göre kazanımlar çocukların seviyelerine göre yeniden düzenlenmiş. Böyle olunca da çocukların konuları anlaması kolaylaştı.” (Ö16)

6. Size göre 2018 programının 2005 programına göre zayıf yönleri nelerdir?

Temalar	f	%
-Kazanımların Azaltılması ile Konular Arasında Boşluklar Meydana Gelmesi	6	30
-Etkinlik Örneklerine Yer Verilmemesi	4	20
-2018 Programının 2005 Programı Kadar Açıklayıcı Olmaması	4	20

Tablo 13: Öğretmenlerin programın zayıf yönlerine ilişkin görüşleri

Tablo 13’te öğretmenler ile yapılan görüşmelerin 6. sorusu olan “Size göre 2018 programının 2005 programına göre zayıf yönleri nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar ile ilgili belirlenen temalar yer almaktadır. Öğretmenlerin %30’u kazanımların azaltılmasının programın zayıf yönü olduğunu dile getirmişlerdir. Buna gerekçe olarak da programdan çıkarılan kazanımlardan dolayı, var olan kazanımlar arasında boşluklar meydana geldiğini belirtmişlerdir. Bazı öğrenme alanlarında kazanımların çıkarılmasıyla kopukluklar olduğunu, dolayısıyla konu bütünlüğünün bozulduğunu belirtmişlerdir.

“Kazanımlar hususunda eski programda olan bazı kazanımlar çıkarılmış. Bu sebeple bazı kopukluklar mevcut özellikle 7. Sınıf kazanımlarında.” (Ö2)

“Konu sıralamalarına bakıldığında bazen kopukluklar olabiliyor. Kazanımlarda konudan konuya atlanabiliyor.” (Ö6)

“2018 programında programın sadeleştirilmesi adına çıkarılan kazanımlar bence yanlış olmuş. 2005 programı daha ayrıntılıydı çocuklara daha çok kazanımlar veriliyordu. Tabi bu sadeleştirme öğretmenlerin işini zorlaştırdı. Kazanımlar arasında boşluklar oluştu bazı eksiklikler var.” (Ö12)

“Bazı kazanımların çıkması ile tarih konularındaki bağlantılar kopmuş açıkçası. Tarih konularında bağlantıyı biz kuruyoruz. O yüzden yani programda bazı boşluklar oluşmuş. Bu konuda sıkıntılar var kazanımların azaltılması konusunda.” (Ö13)

Öğretmenlerin verdikleri yanıtlara göre, 2018 programının 2005 programına göre zayıf bulunan diğer bir özelliği ise 2018 programında etkinlik örneklerine yer verilmemesi olmuştur.

“2005 programı daha hani etkinlikler açısından zengindi. Daha etkinlik ağırlıklıydı. Yeni programda bu etkinlik örneklerini göremiyoruz.” (Ö1)

“...bunun dışında etkinlik örnekleri açısından zayıf buluyorum ben programı. Eski program bu konuda daha iyi bir rehberdi.” (Ö14)

Görüşmeler sonucunda ulaşılan zayıf yönlerden bir tanesi de %20 oranında 2018 programının 2005 programı kadar açıklayıcı olmadığıdır.

“2005 programına baktığımızda kazanım, içerik, ölçme değerlendirme, öğrenme-öğretme süreciyle ilgili değerlendirmelere bakınca 2005 programının daha açıklayıcı daha anlaşılır olduğunu ve daha detaylı olduğunu görüyorum.” (Ö12)

2005 programı daha açıklayıcıydı sanki daha öğretmene yardımcı bir programdı bize kolaylıklar sağlıyordu. Kazanımlar da daha açıklayıcıydı.” (Ö2)

7. 2018 programının uygulanmasına ve geliştirilmesine ilişkin önerileriniz nelerdir?

Temalar	f	%
-5. Sınıflarda Atatürk İlke ve İnkılapları Konusu Programa Dâhil Edilmeli	6	30
-7. Sınıflarda Osmanlı Devleti Konuları Düzenlenmeli	5	25
-2018 Programına Uygun Olarak Ders Kitapları Zenginleştirilmeli	5	25
-Yeni Programlar Hazırlanırken Öğretmenlere Daha Fazla Söz Hakkı Verilmeli	2	10

Tablo 14: Öğretmenlerin programın uygulanmasına ve geliştirilmesine ilişkin önerileri

Tablo 14’te öğretmenler ile yapılan görüşmelerin 7. sorusu olan “2018 programının uygulanmasına ve geliştirilmesine ilişkin önerileriniz nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar ile ilgili belirlenen temalar yer almaktadır. Görüşme yapılan öğretmenlerin programın geliştirilmesine yönelik önerileri, verilen yanıtlara göre 4 tema haline getirilerek betimlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenler sosyal bilgiler dersi öğrenme-öğretme sürecinde güçlük yaşadıklarını belirttikleri konularda düzenlemeye gidilmesi önerilerinde bulunmuşlardır. Bu önerilerden en dikkat çekici olanı 2005 programında bulunan ve 2018 programından çıkarılan 5. Sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan Atatürk İlke ve İlkeleri konusunun programa yeniden dâhil edilmesi olmuştur.

“Atatürk’ e müfredatta daha az yer verildiğini gördüm. Bu oldukça üzücü. Tarihimize olan ilginin gittikçe azaldığı bu dönemde çocukların tarihe olan bağlılığını arttırmak ve yollarını Atamızın ilkeleri doğrultusunda kendilerine ders çıkartarak çizebilmelerini sağlamak adına müfredatın düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum. 5. sınıf programına bu konular eklenmeli.” (Ö16)

“...çıkarılan Atatürkçülük kazanımlarının tekrar dâhil edilmesiyle daha iyi bir konuma gelebilir. Asıl olanı yok edip bozmadan sadece geliştirilmesine çalışılmalı, günümüz koşullarına göre iyileştirilmeli.” (Ö2)

Bunun yanı sıra öğretmenler, 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanında yer alan Osmanlı Devleti konularının düzenlenmesi önerisinde bulunmuşlardır. Tarih konularının öğrenciye kronolojik sırada verilmesi öğrenmeyi kolaylaştırmak ve kalıcı hale getirmek adına çok önemlidir. Osmanlı Devleti konularında kronolojik sıralamanın bazı bölümlerde göz ardı edildiği belirtilmiştir.

“Osmanlı Tarihi konusu çocukların gözünde çok büyüyor onunla ilgili içerik anlamında bir güzelleştirme, düzenleme yapılabilir. Çünkü bu konuda çocuklar zorlanıyor 7. sınıf zaten ağır bir sınıf. Ha mecburen orada olacak bunu da anlıyoruz süreç içinde işlediğimizde İnkılap Tarihi öncesinde Osmanlı Tarihi geliyor ama bunda bir takım çalışmalar olması gerektiğini düşünüyorum.” (Ö4)

“Bence 7. sınıflarda dediğim gibi Osmanlı Tarihi konusu biraz daha ele alınmalı, biraz daha düzenlenmeli diye düşünüyorum. En basitinden İstanbul’un Fethi bile ki tarihimizdeki en önemli olaylardan bir tanesi yani o kadar yüzeysel ve okuma parçası şeklinde anlatılmış ki sonuçları ile ilgili neredeyse doğru düzgün hiçbir şey

yok gibi. Ki çağ açıp çağ kapatan bir olay sonuç itibari ile bizim açımızdan bırakın Dünya tarihi açısından bile önemli. O sebeple ne yazık ki sıkıntılı bence. Şey olması gerekiyor padişah padişah ilerlenmeli, kazanımlar o şekilde verilmeli.” (Ö9)

3. sorunun analizinde, öğretmenlerin öğrenme-öğretme sürecine ilişkin görüşlerinin betimlenmesinde, ders kitaplarının hangi yönlerden yetersiz bulunduğu bahsedilmişti. Bunun yanı sıra bazı öğretmenlerimiz 2018 programının uygulanmasının daha verimli hale gelebilmesi için ders kitaplarının programın içeriğine uygun olarak düzenlenmesi ve iyileştirilmesi önerisinde bulunmuşlardır.

“Konuların daha birbiriyle uyumlu, tutarlı olarak düzenlenmesini önerebilirim. Ders kitaplarının programla daha uyumlu olması gerekiyor. Öğretmene ve öğrencilere daha faydalı olacak bir şekilde düzenlenirse iyi olabilir.” (Ö6)

“Ders kitapları daha nitelikli hale getirilebilir, verilmek isteneni verebilmemiz için.” (Ö10)

“Yeni programa uygun olarak ders kitabının zenginleştirmesini öneriyorum.” (Ö12)

Görüşme yapılan öğretmenlerin genel olarak verdikleri önerilerin dikkate alınıp alınmayacağı konusunda çekimser davrandıkları gözlemlenmiştir. Bu konuda 2 öğretmen yeni programlar hazırlanırken öğretmenlere daha fazla söz hakkı verilmesi, öğretmenlerin görüşlerinin daha fazla dikkate alınması önerisinde bulunmuşlardır.

“Aslında biz ne kadar eleştiri de yapsak, zaman zaman biz zümre toplantılarında öğretmenler toplantılarında bazı eleştiriler yapıyoruz. Ama bu eleştiriler dikkate alınmıyor. Öğretmenlerin fikirleri daha fazla dikkate alınmalı.” (Ö5)

“Ben programın, programlar yapılırken bu konunun uygulayıcısı olan ders öğretmenlerinin kurulda daha yoğun bulunması gerektiğini düşünüyorum. Tamam, birçok grup olacak ama sonuçta işi yapan bilir çok değerli akademisyenlerimiz vardır, konunun uzmanıdırlar ama sonuçta bu programı dersin öğretmeni uyguluyor. Eksiğine, fazlasına, neyin ne olduğunu ya da olmadığını en iyi onlar yaşıyor ve görüyor.” (Ö8)

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada kullanılan yöntem sonucu ulaşılan bulgular ışığında elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

5.1.1. Doküman Analizi Sonuçları

1. 2005 programında vizyona yer verilirken 2018 yılının ocak ayında yayımlanan, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda ise bu başlığa yer verilmediği görülmektedir.

2005 programının vizyonunda yer verilen ifadelerle benzer şekilde, 2018 programının özel amaçlarının 1, 2, 12, 13 ve 15. maddelerinde yer verildiği tespit edilmiştir. Sözü geçen amaçlar şunlardır:

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetiştirmeleri,
2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri (MEB, 2018).

2. 2018 programında yaklaşım olarak bir değişikliğe gidilmediği görülmektedir. 2005 ve 2018 programlarında öğrenci merkezli, toplu öğretim ve tematik yaklaşım benimsenmiş; yapılandırmacı yaklaşım esas alınarak hazırlanmıştır.

3. 2005 programındaki bulunan 17 amaçtan 15'inin 2018 programında da yer aldığı ve 2018 programında farklı üç amacın belirlenerek amaç sayısının 18'e çıkarıldığı tespit edilmiştir. 2005 programında "Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçları" olarak verilen bu amaçlar, 2018 programında "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları" başlığı altında yer almıştır.

4. 2005 programında 175 adet kazanım bulunurken, 2018 programında 131 kazanıma yer verildiği belirlenmiştir. Bu açıdan bakıldığında 2018 programında kazanımların yaklaşık %25 oranında azaltıldığını söylemek mümkündür. Sınıf düzeylerine göre ise dördüncü ve beşinci sınıflarda yaklaşık %29, altıncı ve yedinci sınıflarda yaklaşık %20 oranında azaltıldığı görülmektedir.

5. 2005 programında dokuz öğrenme alanı, 2018 programında ise yedi öğrenme alanı olduğu görülmektedir. 2018 programında "Zaman, Süreklilik ve Değişim", "Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler" ve "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanları yerine bu üç öğrenme alanını kapsayan "Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanı oluşturulmuştur.

6. 2018 öğretim programında, 2005 programında yer alan hoşgörü ve misafirperverlik değerlerine yer verilmemesi bir eksiklik olarak düşünülmektedir.

7. 2005 ve 2018 programları öğrenme-öğretme süreci açısından incelendiğinde; bu boyuta dair açıklamaların 2005 programında daha kapsamlı olduğu, 2018 programının ise önceki programa göre sınırlı olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra 2018 programında etkinlik örneklerine ve bazı kazanımlar için açıklamalara yer verilmemesi de programın eksikliği olarak düşünülmektedir.

8. 2005 ve 2018 programları ölçme-değerlendirme boyutu açısından incelendiğinde, 2005 programında neredeyse tüm kazanımlar için kullanılacak olan değerlendirme yöntemleri açıklamalarına yer verildiği fakat 2018 programında bu açıklamalara yer verilmediği görülmektedir. 2018 programında yedi madde halinde, öğretim programlarındaki ölçme-değerlendirme uygulamalarına ilişkin ilkelerin sıralandığı, sosyal bilgiler alanına özgü olmayan genel nitelikli bir metin eklenmiştir. Bunun

sonucunda 2005 programının ölçme değerlendirme açısından 2018 programına göre daha açıklayıcı ve kullanışlı olduğu söylenebilir.

5.1.2. Öğretmen Görüşlerine İlişkin Sonuçlar

1. Öğretmenler programın amaçlarını ve kazanımlarını birbirleriyle uyumlu bulduklarını fakat kazanımların açık ve anlaşılabilirliği konusunda yeterli sınırlamaların olmadığını dile getirmişlerdir. Bunların yanı sıra 2005 programına göre bakıldığında, 2018 programındaki kazanımların öğrenci seviyelerine daha uygun olarak düzenlendiğini belirtmişlerdir.
2. Kazanım sayısının azaltılmasının da genel olarak programın güçlü bulunan yönlerinden biri olduğu tespit edilmiştir. Fakat kazanımların azaltılması ile birlikte bazı konular arasında kopukluklar meydana geldiği de dile getirilmiştir.
3. Öğretmenler Atatürkçülük konularının azaltılmış olmasını programın bir eksikliği olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra beceriler açısından 2018 programını olumlu değerlendirmişlerdir.
4. Öğretmenler öğrenme-öğretme sürecinde ders kitaplarını yetersiz bulduklarını, bu nedenle EBA ve akıllı tahtadan daha fazla yararlandıklarını belirtmişlerdir. Yöntem/teknik kullanımı konusunda alışılmışın dışına çıkılmadığı tespit edilmiştir. Bunun sebebi olarak da öğretmenler ders saatlerinin konuları yetiştirme konusunda yetersiz olduğunu dile getirmişlerdir.
5. Ölçme değerlendirme konusunda, öğretmenlerin genel olarak sonuç odaklı değerlendirme üzerinde durdukları tespit edilmiştir. Görüşme yapılan öğretmenlerin yalnızca %15'i ölçme değerlendirmeyi tanıma, izleme/biçimlendirme ve sonuç (ürün) odaklı olarak üç adımda yaptıklarını dile getirmişlerdir.
6. Öğretmenler etkinlik örnekleri konusunda programı eksik bulduklarını, bu konuda 2005 programının daha zengin olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca 2005 programını daha açıklayıcı bulduklarını dile getirmişlerdir.
7. Sosyal bilgiler dersi kapsamı bakımından yoğun bir derstir. Konuların yoğunluğuna karşılık ders saatinin konuların yetiştirilebilmesi açısından az olması öğretmenlerin en çok zorlandıklarını belirttikleri durum olmuştur. Ancak 2018 programı genel olarak 2005 programına göre hem kazanım sayısının azaltılması hem

de öğrenme alanlarının birleştirilerek ünite sayılarının azaltılması açısından daha sade ve olumlu bulunmuştur.

5.2. Öneriler

Bu bölümde araştırma sonuçlarından hareketle, gelecek yıllarda yapılabilecek olan program güncellemeleri için öneriler yer almaktadır.

1. 2018 programında kazanım sayısının 2005 programına göre azaltıldığı belirlenmiştir. 2018 programındaki kazanımların ne düzeyde kazandırılabilirdiğinin tespit edilmesi adına çalışmalar yapılabilir.
2. 2018 programına eklenen yeni becerilerin kazandırılabilme düzeyleri ile ilgili çalışmalar yapılabilir.
3. Türk toplumunun temel yapı taşlarından olan hoşgörü ve misafirperverlik değerleri programa yeniden eklenebilir.
4. 2018 programında Atatürkçülük konularının azaltıldığı tespit edilmiştir. Bu açıdan program yeniden değerlendirilebilir.
5. 2018 programında etkinlik örneklerine yer verilmemesi dikkat çekmektedir. 2005 programında olduğu gibi, öğretmenlere rehber olması açısından, etkinlik örneklerine yeniden yer verilebilir.
6. Öğretmen görüşlerinden yola çıkarak kazanımlarla ilgili daha fazla açıklamaya yer verilmelidir.
7. Ölçme değerlendirme boyutunda sosyal bilgiler alanına özgü açıklamaların yer almadığı tespit edilmiştir. Bu konuda, 2005 programında olduğu gibi, daha fazla açıklamaya yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.
8. Öğretmenlere, öğretim programı ile alakalı, özellikle ölçme değerlendirme boyutu hakkında daha kapsamlı hizmet içi eğitim verilebilir.
9. Öğretmen görüşlerinden yola çıkarak, 7. sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanında Osmanlı Devleti konularında kronolojik sıraya uygun olarak hazırlanması, öğrenci düzeyine uygun olarak sadeleştirilmesi ve kavram öğretimi açısından bir düzenleme yapılabilir.

10. Öğrenme-öğretme süreci boyutunda ders kitapları da en az öğretim programı kadar önemlidir. Ders kitaplarının öğretim programına göre yeniden düzenlenmesi ve içeriğinin zenginleştirilmesi gerekmektedir.

11. Öğretmen kılavuz kitapları, öğretim programının uygulanmasında öğretmenlere rehber olması açısından önem taşımaktadır. Bu açıdan öğretmenlere yeniden kılavuz kitapları verilebilir.

12. Yeni öğretim programları hazırlanırken, dersin uygulayıcısı olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri alınmalıdır.

Kaynakça

- Ablak, S. (2017). *Sosyal Bilgiler Programındaki Becerilere İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akdağ, H. (2009). Sosyal Bilgilerin Tanımı, Amacı, Önemi ve Türkiye'deki Yeri. R. Turan, A. Sünbül, & H. Akdağ (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar 1* içinde (s. 2-24). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akpınar, B., & Aydemir, H. (2012). İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41-53.
- Aktaş, N. (2010). *İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Programında Verilen Değerleri Edinme Düzeyleri (Erzincan Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Akyüz, Y. (2013). *Türk Eğitim Tarihi "M.Ö 1000 - M.S 2013"*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Albayrak, M. (2017). 1990 ve 2017 ilkokul matematik dersi öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 685-701.
- Algan, S. (2008). *İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Ölçme ve Değerlendirme Ögesinin Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Altay, A., Todorova, T., & Dursun, B. (2013). Halk kütüphanelerinde çocuklara ve gençlere yönelik yenilikçi bilgi hizmetleri: Türkiye'de durum. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 186-201.
- Altunöz, S. (2008). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Hakkında Öğretmen Ve Müfettiş Görüşleri (Bolu İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arıkan, R. (2011). *Araştırma yöntem ve teknikleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Arslanoğlu, İ. (2016). *Bilimsel yöntem ve araştırma teknikleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Arslantaş, S. (2006). *6. ve 7. Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersi Program Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunların Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi (Malatya İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

- Atik, A. (2006). *Yeni İlköğretim 1. Kademe Sosyal Bilgiler Programında Yaratıcılık*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ayten, P. (2006). *İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersini Yürüten 4. ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına İlişkin Görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Barr, R., Barth, D., & Shermis, S. S. (1978). *The Nature of the Social Studies*. California: ETC Publication.
- Başkonuş, T. (2011). *İlköğretim 1. Kademe Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Ölçme ve Değerlendirme Araç ve Yöntemlerinin Kullanılma Düzeyleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Sorunların Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Baysal, N. (2005). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Programlarının Felsefi Temelleri*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Bloom, B. S. (1976). *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*. (A. Özçelik, Çev.) Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Büyükkaragöz, S. (1997). *Program Geliştirme "Kaynak Metinler"*. Konya: Öz Eğitim Yayıncılık.
- Büyükkaragöz, S., & Çivi, C. (1997). *Genel Öğretim Metotları*. İstanbul: Öz Eğitim Yayınevi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Can, B., & Sezginsoy Şeker, B. (2018). Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarının değerlendirmesine yönelik yapılan araştırmaların incelenmesi (2005-2017). *Book of Abstracts* (s. 223). İstanbul: ERPA International Congresses on Education.
- Can Yaşar, M. (2009). *Anasınıfına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Yaratıcı Düşünme Becerilerine Drama*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara.
- Cicioğlu, H. (1983). *Türkiye Cumhuriyeti'nde İlk ve Ortaöğretim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- Coşkun, A. (2007). *İlköğretim 4. Ve 5. Sınıflarda Sosyal Bilgiler Programı Hakkında Öğretmen Görüşlerine İlişkin Nitel Bir Çalışma (Ankara İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Çakmak, F. (2013). Din eğitiminde program geliştirme ve aile faktörü. *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 81-104.
- Çalışkan, U. (2014). *Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Bolu İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Çelenk, S. (2000). Cumhuriyet Döneminde İlköğretim. A. Tazebay içinde, *İlköğretim Programları ve Gelişmeler: Program Geliştirme İlke ve Teknikleri Açısından Değerlendirilmesi* (s. 27-60). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Çelik Bayramoğlu, A. (2016). *Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Tarih Konularının Tarihsel Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Çengelci, T., & Gündoğan Bayır, Ö. (2011). Sosyal bilgiler dersinde ara disiplinlerin işlevselliği. *10. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitim Sempozyumu*. Sivas: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demir, M. K. (2006). *İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Derslerinde Eleştirel Düşünme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demir, M. K., Tutkun, T., Şahin, Ç., & Genç, S. (2014). Sosyal bilgiler etkinliklerinin eleştirel düşünmeye uygunluğu. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7(1), 217-229.
- Demirel, Ö. (1999). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2012). *Öğretim İlke ve Yöntemleri Öğretme Sanatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dewey, J. (1996). *Demokrasi ve Eğitim*. (M. S. Otaran, Çev.) İstanbul: Başarı Yayıncılık.
- Dinç, E., & Doğan, Y. (2010). İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretim programı ve uygulanması hakkında öğretmen görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 17-49.
- Doğan Çeken, Y. (2006). *Küreselleşme ve Türkiye'de Eğitim Politikaları: Yeni İlköğretim Müfredatı Sosyal Bilgiler Programı Üzerine Bir İnceleme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Doğan, D. (2016). *Sosyal Bilgiler Dersi 6. ve 7. Sınıflar Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Balıkesir İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal Bilgiler Öğretimi. C. Öztürk, & D. Dursun (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 17-52). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dündar, Ş. (2008). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Ortamlarının Yapılandırmacı Özellikler Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dündar, Ş. (2018). Sosyal Bilgilerde İçerik ve Temel Kavramlar. H. Çalışkan, & B. Kılcan (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 13-49). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Ece, B. (2007). *İlköğretim Birinci Kademe 2005 Sosyal Bilgiler Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Afyonkarahisar İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde Program Değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erköse, E. (2007). *Yenilenen 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Sakarya İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ersoy, F. G. (2009). *Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması İle İlgili Değerlendirmeler (Konya İli Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelken Yayıncılık.
- Fidan, N. (1996). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Göğebakan Yıldız, D. (2012). *Kübaşık Öğrenme ve Anlaşmazlık Çözümü Eğitimi ile Bütünleştirilmiş Türkçe ve Sosyal Bilgiler Programının Öğrencilerin Akademik Başarı, İletişim ve Sosyal Problem Çözme Becerilerine Etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gökkaya, K. (2003). *Sosyal Bilgilere Giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Güngördü, E. (2002). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- İlgar, Ş., & Topaç, N. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin okul-aile işbirliğine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *The Journal of SAU Education Faculty*, 93-114.

- Kırtay, A. (2007). *2005-2006 Öğretim Yılı 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Uygulanmasında Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Önerileri (Kars İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Kızılçaoğlu, A. (2003). Orta öğretim coğrafya ders kitapları değerlendirme ölçütleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 19-33.
- Koçoğlu, E., & Aydın, M. (2017). Alan uzmanlarına göre 2017 sosyal bilgiler programının 2005 programı çerçevesinde analizi. *International Journal of Social Science Research*, 61-74.
- Koyuncu, B. (2015). *Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programlarının İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kilis 7 Aralık Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis.
- Laska, J. A. (1984). The relationship between instruction and curriculum: a conceptual clarification. *Instructional Science*, 203-212.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnal Pyschology*, 563-575.
- Mamur Yılmaz, E., & Bilici, S. (2016). Görsel sanatlar alanına yönelik öğretim teknolojileri ve materyali durumu. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 64-74.
- MEB. (2005). *4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5. Sınıflar Öğretim Programı Kılavuzu. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2017). Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar). Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2018). *2023 Eğitim Vizyonu*. Nisan 7, 2019 tarihinde meb.gov.tr: https://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf adresinden alındı
- MEB. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf> adresinden alınmıştır
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis. (2nd ed.)*. Thousand.
- Öztürk, C. (1996). *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öztürk, C. (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, C., & Dilek, D. (2005). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Öztürk, C., & Otluoğlu, R. (2005). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, C., Otluoğlu, R., & Coşkun Keskin, S. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Polat, L. (2012). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Genel Amaçlarına Ulaşma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri (Elazığ İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Posner, G. J. (1995). *Analyzing the Curriculum. Second Edition*. New York: McGraw-Hill.
- Posner, G. J., & Rudnitsky, A. N. (1982). *Course Design: A Guide to Curriculum Development for Teachers. Second Edition*. New York: Longman.
- Rüzgar, M. A. (2014). *6.Sınıf Sosyal Bilgiler Programındaki İpek Yolunda Türkler Ünitesinde Geçen Göç Kavramının Drama Yöntemiyle İşlenmesinin Öğrenci Başarısına Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Giresun Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Sadıkoğlu, N. (2013). *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Doğrudan Kazandırılacak Değerlerin Öğrenciler Tarafından Bilişsel Öğrenilmişlik Düzeyleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Safran, M. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. B. Tay, & A. Öcal (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 1-19). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sağlam, E. (2014). *Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle İlgili Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Sezginsoy, B. (2011). *Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Bilinci Oluşturmada Dizgeli Öğretimin Etkililiği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Klavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu: Yeni Programa Göre Düzenlenmiş Yeni Ders Planı Örnekleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Taba, H. (1962). *Curriculum Development : Theory and Practise*. New York: Hartcourt Brace Jovenovich.
- Taşpınar, M. (2017). *Kuramdan Uygulamaya Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Tay, B. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretiminin Dünü Bugünü ve Yarını. R. Turan, & K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde (s. 3-20). Ankara: Maya Akademi Yayıncılık.
- Tay, B. (2017). 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak programının karşılaştırması. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 461-487.
- Turan, R. (2018). 2017 ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programında 2018 yılında gerçekleştirilen güncelleme üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Akşemseddin İnsan, Toplum ve Spor Bilimleri Sempozyumu*. Çorum.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Eğitim Yönetimi*, 543-559.
- Tyler, R. W. (1957). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Uyangör, N. (2007). *İlköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünlü, F. (2011). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Geçen Temel Kavramların 8.Sınıf Öğrencilerinde Erişi Düzeyi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Varış, F. (1985). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını.
- Varış, F. (1988). *Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler*. Ankara: Ankara Ün. Yayınları.
- Yazar, O. (2008). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yeşiltaş, E. (2016, Temmuz 29). *Sosyal Bilgiler Programının Temel Öğeleri*. 2019 tarihinde <http://blog.erkanyesiltas.com/sosyal-bilgiler-programinin-temel-ogeleri/> adresinden alındı
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, G. (2014). Nisan 15, 2019 tarihinde Eğitim Bilimleri Notları: <http://egitimbilimlerinotlari.com/tag/ara-disiplinler/> adresinden alındı

- Yurdugöl, H. (2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Yükselir, A. (2006). *İlköğretim Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Geçen Kavramların Kazanımı ve Kalıcılığında Kavram Analizi Yönteminin Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

EK 1. Görüşme Formu

Sayın Öğretmenim;

2018 Sosyal Bilgiler Programını uygulamaktasınız. Uygulanan programın ne derece yeterli olduğu ve 2005 programı ile karşılaştırmalı olarak incelenmesi konusunda bir çalışma yapmaktayım. Aşağıda araştırmamın alt problemlerinden biri olan ‘‘2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programına yönelik öğretmen görüşleri amaç, içerik, öğrenme - öğretme süreci ve ölçme - değerlendirme açısından nelerdir?’’ sorusuna yanıt aramak için öğretmen görüşme soruları yer almaktadır. Bu çalışmayı yapmaktaki amacım sizin 2018 programı ile ilgili görüşlerinizi almaktır. Bu konu ile ilgili olarak sizin görüşlerinizin önemli olduğunu düşünüyorum. Çalışmamın 2018 Sosyal Bilgiler Programında sizlerin görüşleri ve elde edilen bulgulara dayalı olarak bu konuda gerekli düzenlemelerin yapılmasına katkı sağlayacağına inanmaktayım. Görüşmemize başlamadan önce görüşmemizin gizli olduğunu ve görüşmede konuşulanların yalnızca benim ve bazı araştırmacıların bileceğini belirtmek isterim. Ne diğer öğretim elemanlarına ne de bölüm öğretim elemanlarına bu konu ile ilgili verdiğiniz bilgiler sunulmayacaktır. Ayrıca araştırmanın sunulması sırasında kesinlikle sizlerin isimleri verilmeyecektir.

Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Büşra CAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

Konuşmalarımızın kaydedilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?

Görüşme sonunda istemediğiniz bazı bilgileri silebiliriz.

Görüşmeye devam etmek istiyor musunuz?

Görüşmenin kaydedilmesini hala istiyor musunuz?

Görüşme hakkında sormak istediğiniz başka bir soru var mı?

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı İle İlgili Öğretmen Görüşme Soruları

1) 2018 programının amaçlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Kazanımlar açısından
- Kazanımların açık ve anlaşılır olması açısından
- Kazanımların birbiriyle tutarlılığı açısından

1.a) 2018 programında kazanım sayısının azaltılması hakkında görüşleriniz nelerdir?

2) 2018 programının içeriğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Beceri
- Kavram
- Değer

2.a) 2018 programına eklenen yeni beceriler hakkında görüşleriniz nelerdir?

- Finansal okuryazarlık
- Dijital okuryazarlık
- Politik okuryazarlık

2.b) 2018 programını kavram öğretimi açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

2.c) 2018 programında, 2005 programında yer alan bazı değerlere yer verilmemesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Hoşgörü
- Misafirperverlik

3) 2018 Programını öğrenme - öğretme süreci açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Yöntem/teknik
- Materyal
- Kaynaklar

4) 2018 programının ölçme ve değerlendirme durumları hakkında neler düşünüyorsunuz?

5) Size göre 2018 programının 2005 programına göre güçlü yönleri nelerdir?

- Kazanımlarla ilgili
- İçerikle ilgili
- Öğrenme – öğretme süreciyle ilgili
- Ölçme – değerlendirmeyeyle ilgili

6) Size göre 2018 programının 2005 programına göre zayıf yönleri nelerdir?

- Kazanımlarla ilgili
- İçerikle ilgili
- Öğrenme – öğretme süreciyle ilgili
- Ölçme – değerlendirmeyeyle ilgili

7) 2018 programının uygulanmasına ve geliştirilmesine ilişkin eleştiri ve önerileriniz nelerdir?

- Kazanımlarla ilgili
- İçerikle ilgili
- Öğrenme – öğretme süreciyle ilgili
- Ölçme – değerlendirmeyeyle ilgili

Kişisel Bilgiler

Yaşı:

Mesleki Kıdemi:

Mezun olduğu bölüm:

Ek 2. Araştırma İzin Belgesi

T.C.
BALIKESİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 99191664-605.01-E.19882815
Konu : Araştırma İzni

22.10.2018

VALİLİK MAKAMINA

BALIKESİR

İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 22/08/2017 tarih ve 2017/25 sayılı genelgesi.

b) Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğünün 11/10/2018 tarih ve 12372 sayılı yazısı.

Başvuru Sahibinin Adı Soyadı	Bişra CAN		
Danışmanı	Dr. Öğretim Üyesi Burcu SEZGINSOY ŞEKER		
Kurumu/ Üniversite/Görev Yeri	Balıkesir Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü		
Alan/Bölüm	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı		
Tez/Araştırma veya Anketin Konusu	2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi		
Başvuru Tarihi	18/10/2018	Başvuru Sayısı	19622610
Çalışma Başlama Tarihi	16/11/2018		
Çalışma Bitiş Tarihi	31/12/2018		
Veri Toplama Araçları	Görüşme Soruları		
Araştırma Türü	Tez Çalışması		Araştırma Önerisi

ÇALIŞMA YAPILACAK EĞİTİM KURUMLARININ LİSTESİ			
S. No	Okulun Adı	S. No	Okulun Adı
1	Karesi/ Fatih Ortaokulu	11	Altıeylül/ Yıldız 75. Yıl Ortaokulu
2	Karesi/ Karahallılar Ortaokulu	12	Altıeylül/ Cumhuriyet Ortaokulu
3	Karesi/ Çiğdem Batubey Ortaokulu	13	Altıeylül/ General Kemal Ortaokulu
4	Karesi/ Ali Hikmet Paşa Ortaokulu	14	Altıeylül/ Kuvayi Milliye Ortaokulu
5	Karesi/ Mehmet Şeref Eğinlioğlu Ortaokulu	15	Altıeylül/ Plevne Ortaokulu
6	Karesi/ Kayabey Ortaokulu	16	Altıeylül/ Yarış Ortaokulu
7	Karesi/ Necip Fazıl Kısakürek Ortaokulu	17	Altıeylül/ Zağnospaşa Ortaokulu
8	Karesi/ Balıkesir Karesi Ortaokulu	18	Altıeylül/ Yunus Emre Ortaokulu
9	Karesi/ Mehmet Azman Çavuş Ortaokulu	19	Altıeylül/ Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu
10	Karesi/ Albay Cafer Tayyar Nuran Oğuz Ortaokulu	20	Altıeylül/ Altıeylül Ortaokulu

18.10.2018 Tarihli Araştırma İzni Başvurusu 22/08/2017 tarih ve 2017/25 sayılı Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine ilişkin Genelge kapsamında değerlendirilmiştir. Buna göre, Araştırma önerisinin ve veri toplama araçlarının içerik ve kapsam yönünden Türk Millî Eğitiminin amaçlarına uygun olduğu, millî ve manevî değerlere aykırı ve kişilik haklarını zedeleyecek herhangi bir unsur taşımadığı görülmüştür.

Bakanlığımıza bağlı okul ve kurumlarda yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik izinleri ilgi (a) genelge gereğince yukarıdaki bilgileri belirtilen çalışmanın, eğitim kurumlarında, okul/kurum müdürlüklerinin denetiminde, öğrenci ve velilerin kişisel bilgilerinin alınmaması/verilmemesi kaydı ile yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Fahri ACAR
Müdür a.
İl Millî Eğitim Şube Müdürü

OLUR
22.10.2018
Yakup YILDIZ
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü